

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Jere Petteri Simola

Ympäristövastuu kahviliiketoiminnan strategisessä keskiössä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tradenomi

Liiketalouden tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

Huhtikuu 2019

Tekijä Otsikko	Jere Petteri Simola ympäristövastuu kahviliiketoiminnan strategisessa keskiössä
Sivumäärä Aika	56 sivua + 1 liite huhtikuu 2019
Tutkinto	tradenomi
Tutkinto-ohjelma	liiketalous
Suuntautumisvaihtoehto	laskenta ja rahoitus
Ohjaaja	lehtori Tero Hujala
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia ympäristövastuutoiminnan roolia osana kahviliiketoiminnan strategista päätöksentekoa sekä kansallisten ja kansainvälisten ympäristösäädösten noudattamista osana organisaation päivittäistä toimintaa. Ympäristövastuusta on tullut yhä tärkeämpi yritys vastuun osa-alue. Kahvialan yrityksiä pidetäänkin ympäristövastuutoiminnan edelläkävijöinä. Globaali ympäristömuutos on kuitenkin aiheuttanut alan toimijoille aivan uudenlaisen haasteen, joka vaatii jopa kahviliiketoimijoiden mittapuulla tehokkaampia ympäristövastuutoimia. Tuoreimpien tutkimustietojen mukaan ilmastonmuutosta voidaan pitää konkreettisenä liiketoiminnan uhkana, jonka vaikutusten minimointi ja ennaltaehkäisy vaativat toimia niin kahvin alkuperämaissa kuin myös paikallisella tasolla.</p> <p>Tutkimuksessa selvitettiin, millainen rooli ympäristövastuulla on kahvialan yritysten päätöksenteossa ja strategiassa, millaisia ympäristötoimia yrityksillä on ja miten yritysten ympäristövastuutoimia voitaisiin tulevaisuudessa kehittää. Lisäksi tutkittiin sitä, kuinka hyvin alan toimijat noudattavat sekä kansallisia että kansainvälisiä ympäristösäädöksiä vapaaehtoisten ja sitovien säädösten osalta. Työn olennaisuus ja haastavuus liittyivät aihealueen teoreettiseen laajuuteen sekä myös ajankohtaisuuteen, joka lisäsi työn vaikeusastetta erityisesti siksi, että aihetta ei ole aiemmin tutkittu.</p> <p>Työssä selvitettiin kirja- ja verkkolähteiden avulla ympäristövastuun kannalta keskeisimpiä viranomaistahoja, organisaatiota sekä lainsäädännöllisiä tekijöitä. Yksityiskohtaisemmin ympäristövastuun osa-alueisiin ja strategiaan toimintoihin syvennyttiin tarkastelemalla Suomen suurimpien kahvitoimijoiden Gustav Pauligin ja Meiran ympäristövastuutekijöitä ja roolia liiketoiminnan strategisessa päätöksenteossa. Lisäksi tutkimuksen empiiristä osaa varten haastateltiin Meiran toimitusjohtajaa Raimo Sinisaloa, jonka kautta tutkimukseen saatiin valtavasti asiantuntijuutta ja näkemyksiä nimenomaan ympäristövastuun ytimestä eli Suomen kahvin vähittäismyynnin toiseksi suurimman yrityksen johdon jäseneltä. Haastattelu tarjosi ilmeisen jatkumon, työssä hyödynnetyille FIBS Ry:n vuosien 2017 ja 2018 yritys vastuututkimuksille.</p> <p>Tutkimus osoitti, että ympäristövastuu on tärkeä osa koko yrityksen liiketoiminnan strategiaa eikä sitä pidetä muusta liiketoiminnosta erillisenä toimintona, vaan se vaikuttaa lähes kaikkiin yritysten liiketoiminnan osa-alueisiin. Lisäksi yritysten ympäristötoimien taso on niin vahvalla pohjalla, että lainsäädännön roolia liikkeellepanevana tekijänä ei pidetä kovinkaan suurena. Tulevaisuudessa ympäristövastuu tulee keskittymään enemmän paikallisiin toimintoihin.</p>	
Avainsanat	ympäristövastuu, ympäristölaskenta, strategia, yritys vastuun

Author Title	Jere Petteri Simola Environmental responsibility as part of a coffee business strategy
Number of Pages Date	56 pages + 1 appendic April 2019
Degree	Bachelor of Business Administration (BBA)
Degree Programme	Economics and Business Administration
Specialisation option	Accounting & Finance
Instructor	Tero Hujala, Senior Lecturer
<p>The main goal of this thesis was to study the role of environmental responsibility as part of the strategic decision-making of coffee business and compliance with national and international environmental regulations as part of the organization's daily activities. During recent years environmental responsibility has become an even more important part of corporate responsibility. Companies in coffee industry are considered to the pioneers in environmental responsibility. However, global warming has created a completely new challenge for those working in the industry, which requires even more efficient environmental responsibility measures by coffee makers.</p> <p>The research questions of the thesis are: what role does environmental responsibility play in the decision-making and strategy of coffee companies, what kind of environmental actions do companies have and how companies' environmental responsibility could be developed in the future. In addition, the study will examine how well the industry complies with both national and international environmental regulations for voluntary and binding regulations.</p> <p>The study investigated the most important authorities, case organizations and legal factors in environmental responsibility. The focus is deepened on environmental responsibility and strategic activities by looking at the environmental responsibility and role of Gustav Paulig, Finland's largest coffee makers, in strategic business decision-making. In addition, for the empirical part of the research, Meira's Managing Director Raimo Sinisalo was interviewed. The interview provided immense expertise and insights from the core of environmental responsibility, in the main desk for the management of Finnish coffee retailing as the second largest company. The interview offered an obvious continuum to the use of FIBS's 2017 and 2018 corporate responsibility research.</p> <p>The study indicates that the environmental responsibility is an important part of the business strategy of the entire organization and isn't considered as a separate business activity but also strongly affects almost all aspects of the business. In addition, the level of environmental performance of companies is so strong that the driving force behind the legislation isn't considered to be very high. In the future, environmental responsibility will focus more on local activities.</p>	
Keywords	environmental responsibility, environmental accounting, business strategy, corporate responsibility

Sisälllys

1	Johdanto	1
1.1	Työn aihe ja tausta	1
1.2	Työn tavoitteet ja rajaus	2
1.3	Työn rakenne ja tutkimusmenetelmät	3
2	Tutkimuksen keskeisimmät käsitteet	3
3	Yritysvastuu	7
3.1	Kolme pilaria yritysvastuuta tukemassa	7
3.2	Ympäristövastuu	9
3.3	Sosiaalinen vastuu	10
3.4	Taloudellinen vastuu	10
4	Kansainväliset ympäristövastuusäädökset ja -sopimukset	11
4.1	Yhdistyneet kansakunnat (YK)	11
4.2	Euroopan unioni (EU)	13
4.3	International Coffee Organization (ICO)	14
4.4	Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)	17
5	Kansalliset ympäristövastuusäädökset ja -sopimukset	18
5.1	Jätelaki	18
5.2	Ympäristönsuojelulaki	20
5.3	Ympäristöverot	21
6	Ympäristölaskenta ja -raportointi	22
6.1	Yrityksen ympäristölaskenta	22
6.2	Ympäristötunnusluvut	24
6.2.1	Energian kulutus	24
6.2.2	Materiaalin kulutus	25
6.2.3	Veden kulutus	26
6.2.4	Päästöt ilmaan	26
6.2.5	Päästöt vesistöön	27
6.2.6	Toiminnan jätteet	28
6.3	Yleiset ympäristömenot	29
6.4	Ympäristöraportointi	29

7	Ympäristöjohtaminen	32
7.1	Ympäristövastuu osana päätöksentekoa	32
7.2	Laadukas ympäristöjohtaminen	33
8	Ympäristövastuun motiivit ja rooli liiketoiminnassa	33
8.1	Ympäristövastuun rooli liiketoiminnassa	33
8.2	Vastuullisuuden ohjaavat tekijät	34
8.3	Ympäristövastuun vaikutus kuluttajakäyttäytymiseen	36
9	Ympäristövastuu kahviliiketoiminnan strategisena tekijänä	36
9.1	Ympäristövastuullisesti tärkeä toimiala	36
9.2	Kahvipavun ympäristövaikutus elinkaaren aikana	37
9.3	Kahvien sertifikaatit	38
9.4	Kumppanuushankkeet	39
9.5	Hankintojen Code of Conduct	40
9.6	Materiaalien ekologisuus	41
9.7	Ekologinen tuotanto	42
9.8	Ympäristöohjelmat, -standardit ja -raportointi	43
10	Ympäristövastuun merkitys, motiivit ja vaikutus liiketoiminnassa	44
10.1	Ympäristövastuun merkitys kahviliiketoiminnassa	44
10.2	Ympäristölaskenta ja -toimet osana Meiran strategiaa ja kilpailukykyä	44
10.3	Ympäristövastuutoimet ja tärkeimmät osatekijät	45
10.4	Liikkeellepanevat tekijät	47
10.5	Ympäristövaatimukset sidosryhmille	47
10.6	Ympäristösäädösten noudattaminen	48
10.7	Ympäristövastuun rooli tulevaisuuden liiketoiminnassa	48
11	Tulokset ja yhteenveto	49
12	Opinnäytetyöprosessin arviointi	53
	Lähteet	57

Liite Haastattelukysymykset

1 Johdanto

1.1 Työn aihe ja tausta

Kahvilla on ollut kautta aikain hyvin tärkeä ja tunnettu rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Maailmansotien aikaan kahvi oli elitistituote, jonka saatavuus oli erittäin heikkoa ja jolle asetettiin jopa ostorajoja. Kahvista on uhkakuvien mukaan tulossa jälleen elitistituote, mutta tällä kertaa kahvitoimijoiden ja kahvin nautiskelijoiden uhkana ei ole ruudinkatku vaan maailmaa jo vuosia puhuttanut ilmastonmuutos.

Ilmastonmuutos aiheuttaa monenlaisia muutoksia planeettamme elinympäristöön. Sen myötä maapallon lämpötila on noussut vuodesta 1880 n. 0,9 astetta, ja 50 vuoden kuluttua maapallon keskilämpötilan ennakoidaan olevan 1–3 astetta korkeampi kuin vertailukautena. Ilmastonmuutos aiheuttaa lisäksi monin paikoin sademäärien kasvua, joskin monia Afrikan ja Aasian maanosia uhkaa entistä pahempi vesipula kuivien kausien johdosta. Kuitenkin rankkasateiden aiheuttamat tulvat ovat kasvussa, mikä on omiaan saastuttamaan myös kahvinviljelyn kannalta tärkeää puhdasta vettä. (Ilmatieteen laitos 2019.)

Ilmastonmuutos onkin hyvin ajankohtainen aihe, ja sillä on suuri vaikutus kahviliiketoiminnan tulevaisuuteen ja myös suomalaisten kahvialanyritysten yritys vastuutoimiin. Eri tyisen suurissa ongelmissa ilmastonmuutoksen vuoksi on kahviliiketoiminta. Kahvinviljely vaatii hyvin optimaaliset ja tarkat olosuhteet. Tuoreimpien tutkimustietojen mukaan jopa noin 60 prosenttia luonnonvaraisista kahvilajikkeista on vaarassa hävitä maapalolta. Esimerkiksi suomalaisten suosima arabica-lajike uhkaa ajautua sukupuuttoon 30 seuraavan vuoden aikana, mikäli ilmaston lämpeneminen jatkuu nykyistä vauhtia. (Royal Botanic Gardens 2017.)

Ympäristövastuu onkin erittäin tärkeä ja käsin kosketeltava aihe, jolla on oikeasti merkitystä koko liiketoiminnan tulevaisuuden kannalta. Laadukas ympäristövastuutoiminta vaatii toimia koko organisaation tasolla. Tämä toimii myös oletusarvona sille, että kahvitoimijat ovat kehittäneet ympäristövastuutoimiaan laajemmin kuin monen muun alan toimijat, joille ilmastonmuutos ei luo samanlaista todellista uhkaa.

1.2 Työn tavoitteet ja rajaus

Opinnäytetyöni aiheena oli tutkia vähittäismyynnissä toimivien kahvialan yritysten ympäristövastuutoimintaa ja sitä, miten tärkeä osa organisaatioiden liiketoiminnan strategiaa ympäristövastuu tänä päivänä on. Tämän lisäksi tutkin, kuinka hyvin Suomen kaksi suurinta kahvitoimijaa, Meira ja Gustav Paulig vastaavat sekä kansainvälisiin että kansallisiin lainsäädännöllisiin vaatimuksiin niin pakollisten kuin vapaaehtoisten säädösten osalta.

Aihe syntyi puhtaasti oman kiinnostuksen ja työkokemuksen sekä tulevaisuuden tavoitteiden yhteisvaikutuksesta. Ympäristövastuu, joka on osa yritysvastuun kokonaisuutta, on hyvin laaja-alainen ja monitasoinen aihe. Pystyäkseen esittämään työssäni konkreettista ja relevanttia tutkimustietoa, päätin keskittyä ympäristövastuun rooliin yrityksen strategisena tekijänä. Opinnäytetyössäni käsittelen samalla hyvin laajasti ympäristötoimien lainsäädännöllistä noudattamista. Aiheesta on saatavilla todella paljon tuoretta ja luotettavaa tietoa erityisesti alan yritysten toimesta, mutta samalla aiheesta on vaikea löytää kunnollista tutkimustietoa.

Tavoitteenani on tuoda esiin uutta ja laadukasta tutkimustietoa siitä, kuinka lainsäädäntö on ollut tehostamassa kahvitoimijoiden ympäristövastuutoimia ja kuinka tärkeäksi palaseksi ympäristövastuu on muodostunut kahvialan suurille toimijoille. Samalla tulen vastaamaan tutkimusongelmaan: vastaavatko kahvitoimijoiden ympäristövastuutoimet lainsäädännöllisiä vaatimuksia. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Millainen rooli ympäristövastuulla on kahvialan yritysten päätöksenteossa ja strategiassa?
2. Millaisia ympäristötoimia yrityksillä on?
3. Miten yritysten ympäristövastuutoimia voitaisiin tulevaisuudessa kehittää?
4. Kuinka hyvin alan toimijat noudattavat sekä kansallisia että kansainvälisiä ympäristösäädöksiä vapaaehtoisten ja sitovien säädösten osalta?

1.3 Työn rakenne ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyössäni tuon ympäristövastuun esiin osana yritysvastuukokonaisuutta, josta lähdän esittelemään ympäristövastuun tärkeimpiä elementtejä hyvin laajasti ja tarkasti. Oman osansa työn viitekehyykseen tuovat ympäristölaskenta, -johtaminen ja -raportointi. Lisäksi tuon kokonaisvaltaisesti esiin organisaatioita, jotka ovat lainsäädösten ohella myötävaikuttamassa ympäristövastuun kehitykseen ja merkitykseen liiketoiminnan ytimessä.

Opinnäytetyöni on tutkimustyylinen, ja siinä varsinainen teoriaosuus pohjautuu saatavilla olevaan lähdemateriaaliin ja Suomen johtavan kestävä liiketoiminnan tutkimuslaitoksen FIBS Ry:n vuosittaisiin yritysvastuu-tutkimuksiin. FIBS Ry:n tutkimuksiin on saatu vastaukset vuosittain noin 200 toimitusjohtajalta tai muulta yritysvastuusta päättävältä johtajalta/päälliköltä Suomen tuhannen suurimman yrityksen joukosta. Tutkimus antaa hyvin uskottavan ja realistisen kuvan Suomessa toimivien yritysten vastuullisuustoimista. Työn empiiristä tutkimusosaa lähdin rakentamaan pohjaamalla haastattelukysymyksiä FIBS:n tutkimusten kvantitatiivisiin osiin. Haastattelukysymykset pohjautuvat lisäksi kerättyyn lähdemateriaaliin, ja näiden väliseen vuorovaikutukseen rakentuu koko kvalitatiivisen tutkimukseni ydin.

2 Tutkimuksen keskeisimmät käsitteet

Opinnäytetyöhön liittyy suuri määrä tärkeitä ja lukemisen kannalta olennaisia käsitteitä. Alla listattuna käsitteet, jotka liittyvät keskeisesti kahviliiketoimintaan sekä ympäristövuorovaikutuksiin ja niiden valvontaan.

- **EMAS** eli *The EU Eco-Management and Audit Scheme* on johtamisen kehittämisjärjestelmä, jonka on tuottanut Euroopan komissio. EMAS on tarkoitettu yrityksille ja muille organisaatioille auttamaan toimijoita kehittämään ympäristöroolejaan. (European Commission 2019.)
- **ELY-** eli Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset keskittyvät kehittämään alueellisia toimintoja valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäväalueilla. ELY-keskusten tehtäviin kuuluvat muun muassa ympäristönsuojelu, yritysten

neuvonta sekä osaamisen ja elinikäisen oppimisen edistäminen. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2017.)

- **EU** eli Euroopan unioni koostuu 28 jäsenvaltiosta. EU:n tavoitteena on muun muassa rauhan edistäminen ja kestävän kehityksen toteuttaminen sekä edistää taloudellista, sosiaalista ja ympäristöllistä kehitystä. Samalla EU on maailman suurin kauppaliittouma, ja se on vapaan sisämarkkina-alueen ohella edistämässä myös maailmankaupan vapauttamista. (Euroopan unioni 2019.)
- **GRI** eli *Global Reporting Initiative* on kansainvälinen aloite. Sen päällimmäisenä tavoitteena on luoda globaalisti hyväksytty toimintamalli yhteiskuntavastuun raportointiin. GRI:n ohjeisto rakentuu eri sidosryhmien yhteisenä hankkeena. GRI-säätiö on YK:n ympäristöjärjestö UNEP:in yhteistyöelin. (GRI 2019.)
- **ICO** eli *International Coffee Organization*, johon myös Suomi kuuluu, on kansainvälinen kahvijärjestö, joka kokoaa saman pöydän ääreen kahvin vientiä ja hankintaa harjoittavat toimijat. ICO:n jäsenmaat edustavat noin 98 prosenttia maailman kokonaiskahvituotannosta ja 67 prosenttia maailman kahvinkulutuksesta. (International Coffee Organization 2019.)
- **ISO Standardit** ISO 9001, ISO 22000 ja ISO 14001 ovat maailman käytetyimpiä ja tunnetuimpia johtamisen standardeja. Standardeilla on omat vastualueet, ISO 9001 tarkastelee laadunvalvonnan vaatimuksia ja ISO 14001 puolestaan ympäristöjärjestelmän vaatimuksia. ISO 22000 on puolestaan tuoteturvallisuuden standardi. Standardit uudistettiin vuonna 2015, jolloin standardien uudistamista perusteltiin yritysten ja organisaatioiden jatkuvasti muuttuvalla toimintaympäristöllä. Standardit korostavat riskilähtöistä ajattelutapaa, jossa riskilähtöisyys on asetettu päätöksenteon pohjaksi. (Suomen Standardisoimisliitto SFS 2015.)
- **LCA** eli *Life Cycle Assessment* tarkoittaa nimensä mukaisesti tuotteen koko elinkaaren ympäristövaikutuksia aina raaka-aineen hankinnasta lopputuotteen viimeiseen käyttöpäivään ja hylkäämiseen asti. LCA:n avulla tuotteen tai palvelun kuluttamia resursseja ja ympäristövaikutuksia voidaan analysoida sekä arvioida varta vasten alalle kehitettyjen ohjelmistojen ja tietokantojen avulla. (Tietoa elinkaariarvioinnista (LCA) ja elinkaariklinikkatoimintamallista pk-yrityksille 2017.)

- **Luomu**-merkinnän vaatimuksena on, että kahvi on valmistettu luonnonmukaisesti viljellyistä kahvipavuista. Valmistusmenetelmät eivät saa olla haitallisia ympäristölle eivätkä ihmisten, kasvien tai eläinten terveydelle ja yleiselle hyvinvoinnille. Luomuelintarvikkeiden valmistus on tarkoin säädeltyä, ja valmistusprosessissa on rajoitettu muun muassa työvälaineiden ja lannoitteiden sekä tuholaismyrkköjen käyttöä. (Luomu, UTZ, Reilu kauppa 2019.)
- **OECD** eli *Organisation for Economic Co operation and Development*-järjestön juuret ovat vuonna 1948 perustetussa OEEC-järjestössä. Taloudelliseen yhteistyöhön keskittyvä OECD perustettiin vuonna 1961, ja Suomi liittyi siihen vuonna 1969. OECD keskittyy luomaan parhaita käytäntöjä kestävän taloudellisen kasvun ja työllisyyden edistämiseksi sekä hyvinvoinnin kasvattamiseksi. (Suomen ulkoministeriö 2017.)
- **PDCA** (*Plan, Do, Check, Act*) on perinteinen ongelmanratkaisun ja kehäoppimisen malli. PDCA-kehän painopiste on jatkuvassa laadun parantamisessa. PDCA-mallilla ei ole varsinaista lopputavoitetta vaan prosessin toisiinsa sidoksissa olevat vaiheet tukevat toinen toisiaan ja luovat jatkuvasti uusia kehittymisen tasoja. (ASQ 2019.)
- **Reilu kauppa** pyrkii vähentämään globaalia köyhyyttä ja parantamaan kehitysmaiden ihmisten elämää. Reilun kaupan sertifikaatti varmistaa viljelijöille tulot, jotka riittävät elinkustannuksiin. Viljelijöille maksetaan vähintään Reilun kaupan takuuhintaa, jonka päälle maksetaan vielä Reilun kaupan lisää. Suurtilojen työntekijöille maksetaan lisäksi vähintään lakien mukaista ja portaittain nousevaa palkkaa. (Reilu kauppa 2019.)
- **Ruokavirasto (ent. Elintarviketurvallisuusvirasto)** edistää, valvoo ja tutkii elintarvikkeiden terveyttä ja hyvinvointia. Lisäksi se tarkkailee maa- ja metsätalouden tuotantoon käytettäviä lannoitteita, rehuja, suoja-aineita ja lisäysaineistoja. Ruokavirasto vastaa lisäksi EU:n maataloustuki- ja maaseuturahastojen jakamispolitiikasta, se on myös EU:n maksajavirasto ja pitää huolen EU- ja kansallisten tukien toimeenpanosta. (Ruokavirasto 2019.)

- **SYKE** eli Suomen ympäristökeskus on tutkimus- ja asiantuntijalaitos, jonka tehtävänä on ratkaista ympäristöön sidoksissa olevia yhteiskunnan kriittisiä kysymyksiä. Laitos työskentelee yhdessä kotimaisten ja kansainvälisten kumppanien kanssa. SYKE tarkastelee ja seuraa pitkäjänteisesti ympäristön toimintaa ja toiminnassa tapahtuvia muutoksia. Toiminnassa hyödynnetään kokeiluja, polyteettellisiä mahdollisia tapahtumaketjuja, mallinnusta sekä lisäksi eri toimialojen tuoreinta osaamista. (Oivaltavia ratkaisuja, olennaista tietoa ja vankkaa osaamista 2017.)
- **Tullilaitos** eli Suomen tulli pyrkii edistämään tavarakaupan sujuvuutta, varmistamaan tavaran oikeellisuuden sekä keräämään valtiolle asianmukaiset tavaraverot. Tullin tavoitteena on suojata yhteiskuntaa, ympäristöä ja kansalaisia asiakaslähtöisesti palvellen. Lisäksi Suomen hallitus ja EU luovat strategisia tavoitteita ja säädöksiä, jotka tullin tulee huomioida toiminnassaan. (Tulli 2019.)
- **UNEA** eli *United Nations Environment Assembly* on vuonna 2012 perustettu, nykyisin maailman suurin ympäristöpoliittinen päätöselin. Sen tarkoituksena on tutkia ympäristöä koskevia globaaleja uhkakuvia sekä ymmärtää ja ehkäistä niitä. UNEA on mukana kehittämässä kansainvälisiä ympäristölakeja, jotka ovat omiaan kehittämään kansallisia ja kansainvälisiä ympäristötoimintoja. (UN environment assembly 2019.)
- **UNEP** on YK:n eli Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelma. UNEP käyttää hyödykseen asiantuntijuutta luodakseen entistä vahvempia ympäristöstandardeja ja on samalla tukemassa toimintaa niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. UNEP:n tavoitteena on kasvattaa johtajuutta ja vastuunottamista yhteistyössä ympäristötoimintojen kehittämisessä. (UNEP 2019.)
- **UTZ** on Maailmanlaajuinen sertifiointiohjelma, jonka keskeisin tarkoitus on varmistaa ja todentaa vastuullinen tuotantotapa kahviviloilta lähtien. *UTZ Certified* perustuu vaativaan toimintaohjeistukseen, joka auttaa viljelijöitä kehittämään omaa toimintaansa ottamalla entistä enemmän huomioon ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin. Sertifikaatin tavoitteena on parantaa sadon laatua ja nostaa tilojen tuottavuutta. (Luomu, UTZ, Reilu kauppa 2019.)

- **Valvira** valvoo sosiaali- ja terveydenhuollon, alkoholielinkeinon sekä ympäristö-terveydenhuollon palveluiden tasoa. Valvira myöntää sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan lupia sekä ohjaa aluehallintovirastojen pyrkimyksensä yhdenmukaistaa lupa-, ohjaus- ja valvontakäytännöt koko Suomen osalta. (Valvira 2008.)
- **WWF** eli *World Wildlife Fund* toimii yli sadassa maassa, ja se on maailman suurin ympäristöjärjestö. Yritysten kanssa yhdessä toimiminen on keskeisessä asemassa WWF:n toiminnassa. WWF kokee, että yritykset ovat merkittävässä asemassa kestävä kehityksen edistämässä. Yhteistyön avulla WWF pyrkii saamaan yrityksiä mukaan ympäristönsuojelutoimintaan laajemmin kuin säädökset ja lait yrityksiä sitouttavat. (WWF 2019.)
- **YK** eli Yhdistyneet kansakunnat on toisen maailmansodan jälkeen perustettu kansakuntien yhteistyöjärjestö, jonka tavoitteena on suojata maailmaa uusilta sodilta. YK:n viisi päätoiminta-aluetta ovat rauha ja turvallisuus, kehitys, ihmisoikeudet, humanitaarinen toiminta ja kansainvälinen oikeus. (Yhdistyneet kansakunnat 2018.)

3 Yritysvastuu

3.1 Kolme pilaria yritysvastuuta tukemassa

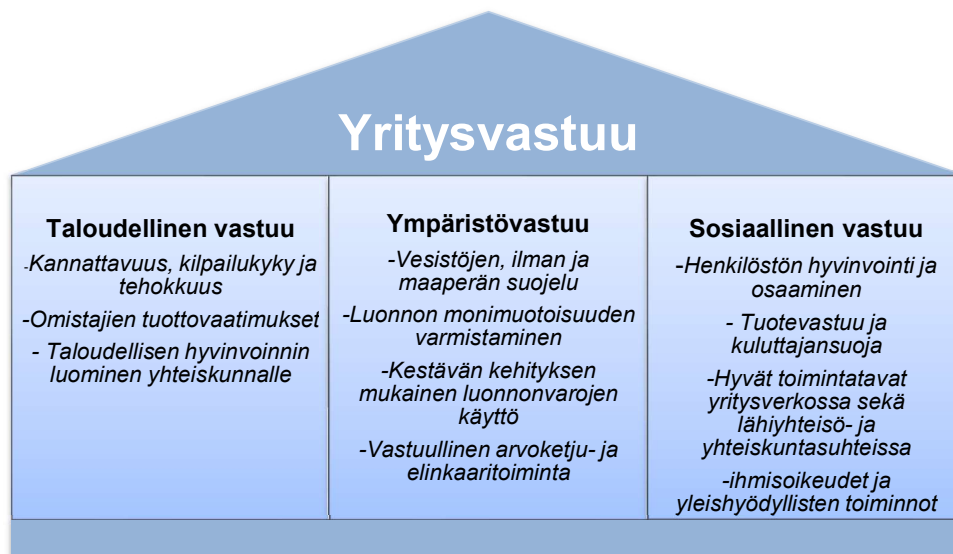
Yritysvastuu on käsitteenä suhteellisen tuore, sillä siitä puhuttiin aiemmin yhteiskunta-vastuuna. Yritysvastuu-termi on kuitenkin nykyään jo hyvin vakiintunut käsite puhuttaessa yritysten ympäristö-, taloudellisen ja sosiaalisen vastuun muodostamasta kolmen pilarin yritysvastuumallista. Kolmen pilarin malliin syvennyn tarkemmin seuraavissa kappaleissa. (Niskala, Pajunen & Tarna-Mani 2013, 17–18.)

Yritysvastuu liittyy olennaisesti yhteiskunnan ja yritysten väliseen vuorovaikutukseen, joiden toiminnot ovat hyvin läheisissä yhteyksissä toisiinsa (Niskala ym. 2013, 18). Yritysjohdon toiminnassa se alkoi näkyä kasvavissa määrin 1990- ja 2000-lukujen vaihteessa. Tällöin yritysvastuuta lähdettiin tutkimaan englantilaisen John Elkingtonin luoman kol-

men pilarin mallin myötä. Elkingtonin kehittelemässä mallissa yritys vastuu rakentuu nimensä mukaisesti kolmesta peruspilarista, jotka ovat seuraavissa kappaleissa tarkemmin esitellyt sosiaalinen, taloudellinen ja ympäristöllinen vastuullisuus. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 19–21.)

Yritystoiminnassa ensimmäisenä pilareista esiintyi ympäristövastuu, joka nousi esiin erityisesti raskaanteollisuuden yritysten pyrkimyksenä vähentää tuottamiaan päästöjä. Ajan myötä yritysten toimintaan tuli mukaan myös kaksi muuta peruspilaria, sosiaalinen ja taloudellinen vastuullisuus. Sosiaalinen vastuullisuus ei kuitenkaan aluksi ollut kovinkaan laaja-alaista toimintaa vaan se toimi yrityksille retorisella tasolla vahvempana kuin mikä sen rooli ja laajuus todellisuudessa oli. Sosiaalinen vastuu keskittyikin työhyvinvointiin, työturvallisuuteen ja sidosryhmiä koskeviin kysymyksiin. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 19–21.)

Sosiaalinen vastuu on kuitenkin ajan saatossa laajentunut merkittävästi. Olennainen liitys sosiaaliseen vastuuseen on, että se pitää sisällään nykyisin myös alihankinta- ja toimittajasuhteet sekä yrityksen yhteiskunnallisen roolin. Samalla sosiaalisen vastuun käsite on muuttunut tarkemman esittelemisen osalta hyvin haastavaksi ja liikkuvaksi käsitteeksi. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 19–21.) Kuvio 1 esittää yritys vastuun kolmen pilarin mallin.

Kuvio 1. John Elkingtonin malli käsittelee yritys vastuuta kolmen pilarin avulla. Yhdessä nämä kolme peruspilaria muodostavat yritys vastuun kokonaisuuden (Mukaiillen Koipijärvi & Kuvaja 2017, 19).

Yritysvastuun tärkeimpänä ajatuksena on tunnistaa sekä yritys vastuun vaikutus arvomuodostukseen että liiketoiminnan osa-alueet, joissa yritys voi hyödyntää vastuullisuuspyrkimyksiään saaden mahdollista kilpailuetua. Strategiseksi yritys vastuu muuttuu, kun se nähdään osana yrityksen arvomuodostusta. Oikein tuotettuna yritys vastuu tuottaa yrityksille suoraa lisäarvoa, joka voi näkyä monin eri tavoin, esimerkiksi kasvaneena myyntinä, kustannussäästöinä ja tuotteen myyntihinnan nousuna. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 19–21.)

Yritysvastuutoiminnalla voi olla myös epäsuoria vaikutuksia, joita ovat muun muassa henkilöstön sitoutuminen, brändiarvon nousu ja kasvanut asiakasuskollisuus. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 19–21). Liiketoiminnan vastuullisuuden tärkeimpiä motivaattoreita ovat vastuullisuuden todelliset sekä kuvitellut seuraukset, joita voivat olla esimerkiksi tuottavuuden kasvaminen ja pitkäaikaiset kumppanuussuhteet sidosryhmien kanssa. (Joutsenvirta, Halme, Jalas & Mäkinen 2011, 31.)

Yritysvastuu on jaettu aikaisemmin selkeästi Elkingtonin luoman kolmen pilarin mallin mukaisesti taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen. Viime aikoina on alettu kuitenkin puhua enemmän yhdestä kokonaisuudesta, jaetun yhteisen arvon luomisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että taloudellisen lisäarvon tuottaminen yritykselle ja osakkeenomistajille tuotetaan siten, että lisäarvoa syntyy myös yhteiskunnalle. (Niskala ym. 2013, 17–18.)

3.2 Ympäristövastuu

Ympäristövastuu on käsitteenä hyvin laaja-alainen. Ympäristövastuuta mittaavat tunnusluvut liittyvät yrityksen käyttämiin raaka-aineisiin ja energiaan, luonnon monimuotoisuuteen, tuotettuihin päästöihin ilmaan ja vesistöihin ja jätteisiin, toimittajasuhteisiin, ympäristösäädösten noudattamiseen, kuljetuksiin sekä yrityksen tuotteisiin ja palveluihin. (Rohweder 2011, 99–100.) Ympäristövaikutuksia tarkastellaan koko elinkaaren ajalta aina tuotekehityksestä tuotteen kierrätykseen. Ympäristövastuun tunnuslukujen varmentamisessa käytetään nykyisin usein ulkopuolista palveluntarjoajaa. (Ratsula 2016, 155.)

Nykyisin ympäristöllinen ja taloudellinen tehokkuus kulkevat entistä enemmän käsi kädessä ja ovat tukemassa toinen toisiaan jatkuvasti kehittyvässä vastuullisessa maailmassa (Mäkelä 2019). Ympäristövastuun merkitys on noussut tärkeäksi osaksi sidosryhmien vaatimuksia, ja sitä kautta laadukkaasti hoidettu ympäristövastuu luo yritykselle

myös strategista kilpailuetua kilpailijoihin nähden. Yrityksen tulisi osata tunnistaa ympäristövastuun osa-alueet, jotka ovat lähimmin kosketuksissa oman yrityksen toimintaan. Onnistunut ympäristövastuutoiminta kattaa kokonaisvaltaisesti yrityksen kaikki toiminnot. (Ratsula 2016, 155.) Ympäristövastuun osa-alueita käsitellään laajemmin luvussa 6.

3.3 Sosiaalinen vastuu

Sosiaalinen vastuu pitää sisällään kaikkia vaikutuksia, joita toiminnasta kohdistuu eri sidosryhmille ja yhteisöille. Sidosryhmiä ovat muun muassa henkilöstö, tavara-/ raaka-ainetoimittajat, paikalliset asukkaat ja alihankkijat. (Mäkelä 2019.) Yrityksen sosiaaliseen vastuuseen kuuluvat muun muassa työntekijöiden hyvinvointi ja osaamisen kehittäminen, vastuulliset toimintatavat irtisanomistilanteissa, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, hyvät toimintatavat yritysverkossa ja lähiyhteisössä, kuluttajansuoja sekä tuotevastuu. (Niskala ym. 2013, 18.)

Sosiaalisessa vastuussa olennaisinta on sidosryhmien välinen vuorovaikutus, joka on olennaisena tekijänä vaikuttamassa sidosryhmien tavoitteisiin ja odotuksiin. Lisäksi sidosryhmävuorovaikutus tarjoaa sidosryhmille luotettavaa ja konkreettista tietoa yritystoiminnan vaikutuksista ja vastuullisuuspyrkimyksistä, hyödyntää sidosryhmien välistä asiantuntemusta sekä pyrkii luomaan uusia ratkaisuja sidosryhmien erilaiset näkökulmat ja intressit huomioiden (Mäkelä 2019). Yrityksen sosiaalinen vastuu pitää sisällään myös välillisiä vastuita, joita ovat esimerkiksi toimittajaketjun työolosuhteisiin liittyvä vastuu (Niskala ym. 2013, 18).

3.4 Taloudellinen vastuu

Yrityksen taloudellinen vastuu käsittelee yrityksen elinvoimaisuutta ja taloudellista tilaa pitkällä tähtäimellä. Taloudellinen vastuu on suorassa yhteydessä myös sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen, sillä yrityksen taloudellinen tila määrittää monilta osin yrityksen kykyä huolehtia sosiaalisesta ja ympäristövastuustaan. Samalla taloudellinen vastuu toimii määrittävänä tekijänä taloudellisten vaikutuksien tarkastelussa sidosryhmien osalta. (Mäkelä 2019.)

Taloudellinen vastuu pitää sisällään muun muassa osinkojen maksun, yhteiskunnalle maksetut verot ja henkilöstölle maksetut palkat (Mäkelä 2019). Sidosryhmiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset voivat olla kuitenkin myös välillisiä. Välillisiä vaikutuksia voidaan havainnollistaa muun muassa käsittelemällä yrityksen toimialan kansantaloudellisen aseman merkittävyyttä, innovatiivisuutta ja toimintojen sijoittamisesta johtuvia taloudellisia vaikutuksia. Taloudelliseen vastuuseen liittyy myös muita yritysvastuun kysymyksiä, kuten ilmastonmuutoksen luomat riskit liiketoiminnalle pitkällä aikavälillä. (Niskala ym. 2013, 17–18.)

4 Kansainväliset ympäristövastuusäädökset ja -sopimukset

4.1 Yhdistyneet kansakunnat (YK)

Yhdistyneet kansakunnat perustettiin toisen maailmansodan jälkeen tuomaan globaalia rauhaa. YK:n perustamisesta sovittiin sopimuksella, jota kutsutaan YK:n peruskirjaksi (*engl. UN Charter*). Neuvotteluvaihe oli varsin pitkä ja monivaiheinen prosessi, joka johtui erityisesti siitä, että neuvotteluja käytäessä toinen maailmansota oli yhä kesken. Lopulta kuitenkin 51 perustajavaltiota allekirjoitti YK:n peruskirjan 24.10.1945 eli juuri toisen maailmansodan päättymisen jälkeen. Nykyisin jäsenvaltioita on kaikkiaan 193, ja YK:sta on muodostunut entistä enemmän ympäristövastuun suunnannäyttäjä ja vastuuta ottava yhteiskunnan epäkohtiin puuttuva toimielin. (Ensimmäiset vuodet 2016.)

YK:n jäsenet tapasivat vuonna 2015 New Yorkissa pidetyssä huippukokouksessa sopiakseen Agenda2030:ksi nimetystä kestäväen kehityksen tavoite- ja toimintaohjelmasta. Ohjelman tavoitteena on poistaa äärimmäinen köyhyys ja rakentaa kestävä kehitys. Ohjelmassa otetaan huomioon tasavertaisesti kolmen pilarin mallinkin mukaiset ympäristö, talous ja ihminen. Agenda2030:een sisältyvät kestäväen kehityksen 17 tavoitetta astuivat voimaan vuoden 2016 alussa, ja ne sitovat yhdenmukaisesti kaikkia YK:n jäsenmaita, riippumatta maiden varallisuudesta ja sosiaalisesta rakenteesta. Mikäli valtio on sitoutunut noudattamaan ohjelmaa, sitoo se tällöin myös maassa toimivia yrityksiä. (Agenda2030 kestäväen kehityksen tavoitteet 2016.)

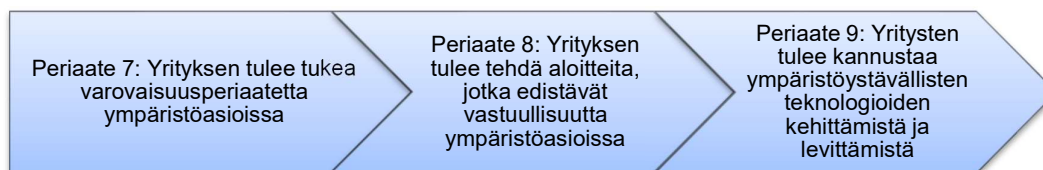
YK:n kestävän kehityksen tavoitteet voidaan jakaa viiteen laajaan kokonaisuuteen: rauhaan, yhteistyöhön, ihmisiin, planeettaan ja hyvinvointiin. Ympäristövastuuta käsittelevät seuraavat tavoitteet:

- 5. Varmistaa puhtaan veden saanti ja kestävä käyttö kaikille.
- 6. Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille.
- 8. Rakentaa kestävästä infrastruktuuria sekä edistää kestävästä teollisuutta ja innovaatioita.
- 11. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys.
- 12. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan.
- 13. Säilyttää meret ja merten tarjoamat luonnonvarat sekä edistää niiden kestävästä käyttöä.
- 16. Tukea vahvemmin kestävän kehityksen toimeenpanoa ja globaalia kumppanuutta.

(Agenda2030 kestävän kehityksen tavoitteet 2016.)

UNEP (*United Nations Environment Programme*) vastaa YK:n ympäristövastuukysymyksistä. UNEP:n toiminta perustuu hallituksen kokouksiin, joista käytetään nimitystä UNEA eli *United Nations Environment Assembly*. UNEA on nykyisin maailman suurin ympäristöpoliittinen päätöselin. Sen tarkoituksena on tutkia ympäristöä koskevia globaaleja uhkakuvia, ymmärtää ja ehkäistä niitä. UNEA on mukana kehittämässä kansainvälisiä ympäristölakeja, jotka ovat omiaan kehittämään kansallisia ja kansainvälisiä ympäristötoimintoja. (UN environment assembly 2019.)

YK julkaisi vuonna 2000 *Global Compact* -ohjeistuksen, jonka tarkoituksena on edistää kansainvälistä yritys vastuuta. Ohjelma koostuu kymmenestä eri periaatteesta, jotka jaotellaan neljään eli osa-alueeseen: ihmisoikeudet, työelämä, ympäristö ja korruption vastaisuus (kuvi 2). *Global Compact Finland Network* on juuri parhaillaan uudistamassa toimintamallejaan. (Global Compact 2019.)

Kuvio 2. YK:n vuonna 2000 julkaisema *Global Compact* -aloite pitää sisällään kolme ympäristöperiaatetta. *Global Compact*-ohjelmassa on useita suomalaisia yrityksiä, jotka periaatteisiin sitoutumalla ovat sitoutuneet myös niiden raportointiin. (Global Compact 2019.)

Kuviossa 2 esitelty *Global Compact* -aloite perustuu neljään kansainväliseen sopimukseen, joita ovat YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, ILO:n työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskeva julistus, YK:n kestävä kehityksen julistus ja YK:n korruption vastainen yleissopimus. *Global Compactin* arvostus ja vaikuttavuus kärsivät kuitenkin sen vapaaehtoisuuteen pohjautuvasta toiminnasta. Kun yritys on hyväksynyt ja allekirjoittanut aloitteen, tulee yrityksen kuitenkin raportoida perusteet sille, miten se tulee käytännössä toteuttamaan aloitteeseen sisältyviä periaatteita. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 40–41.) Raportin eli niin sanotun *Communication on Progressin* (COP) tulee täyttää seuraavat kolme osa-aluetta:

- Yrityksen korkeimman johdon ilmoitus sitoutumisesta *Global Compactin* periaatteiden noudattamiseen.
- Kuvaus käytännön toimenpiteistä, joihin yritys on ryhtynyt tai aikoo ryhtyä toteuttaakseen aloitteen kymmentä periaatetta.
- Tulosten mittaaminen.

(Koipijärvi & Kuvaja 2017, 40–41.)

4.2 Euroopan unioni (EU)

Nimellisesti Euroopan unioni syntyi vuonna 1993 Maastrichtin perussopimuksen myötä. EU:n historia alkoi kuitenkin jo vuodesta 1958, kun Alankomaat, Belgia, Italia, Luxemburg, Länsi-Saksa ja Ranska allekirjoittivat niin sanotun Rooman sopimuksen, jolla maat

perustivat Euroopan talousyhteisö ETY:n eli yhteismarkkinat. Nykyisin EU:hun kuuluu 28 jäsenvaltiota Suomi mukaan lukien. (Euroopan unionin historia 2019.)

EU:n ympäristöpolitiikkaa toteutetaan pääsääntöisesti lainsäädännöllä. EU:n ympäristöneuvosto ja Euroopan parlamentti hyväksyvät EU:n ympäristölainsäädännön. Suomessa EU:n ympäristölainsäädännön täytäntöönpanosta vastaa ympäristöministeriö muiden ministeriöiden kanssa. Euroopan komissio valvoo kuitenkin EU-lainsäädännön täytäntöönpanoa ja soveltamista jäsenmaissa valvontamenettelyn avulla. (Ympäristöministeriö 2019.)

Ympäristöministeriön vastuulla on EU:n ympäristöasioiden valmistelu, käytännön toteuttaminen ja huolehtiminen toteutuksen jälkeisestä seurannasta ympäristön- ja luonnonsuojelun alueella. Suomen EU-politiikan yleisistä linjauksista ja sovittamisista EU-asioiden valmistelussa ja käsittelystä valtioneuvostossa vastaa valtioneuvoston kanslia. EU on mukana lukuisissa kansainvälisissä sopimuksissa, jotka sitovat samalla myös Suomea. (Ympäristöministeriö 2019.)

EU on ympäristövaatimuksien osalta hyvin ankara ja tarkka. Euroalueen ympäristöpolitiikka perustuu EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen artikloihin 11 ja 191–193 eli EU-säädösten osiin. Artikla 191 pitää sisällään ilmastonmuutoksen torjumisen EU:n ympäristöpolitiikan keskeisimpänä osatekijänä. EU:n yleiseksi tavoitteeksi on asetettu kestävä kehitys, joka pitää sisällään EU:n sitoumuksen ympäristönsuojelun korkeaan tasoon ja ympäristön laadun parantamiseen. (Eur-lex 2019.)

EU:n ympäristöstandardit ovat maailman korkeimpia, ja niiden tarkoituksena on luoda EU:n taloudesta jatkuvasti ympäristöystävällisempi, suojella Euroopan luonnonvaroja ja turvata jäsenvaltioiden kansalaisten terveys ja hyvinvointi. Ympäristöpolitiikka ja ympäristölainsäädäntö suojelevat luonnollisia elinympäristöjä, pitävät vesistöt puhtaina, huolehtivat jätteiden oikeaoppisesta käsittelystä, edistävät tietoisuutta haitallisista tuotteista ja auttavat yrityksiä toimimaan kestävään talouteen perustuen. (Eur-lex 2019.)

4.3 International Coffee Organization (ICO)

ICO eli *The International Coffee Organization* (suom. kansainvälinen kahviorganisaatio) on alan johtava toimija, joka tuo yhteen niin kahvin hankkijat kuin tuottajatkin. Järjestö pyrkii toiminnassaan ehkäisemään alaan kohdistuvia uhkia. ICO:n missio ja tavoite on

vahvistaa kansainvälistä kahviliiketoimintaa entistä vastuullisemmaksi markkinataloudellisesta näkökulmasta. ICO:n jäseninä on 44 kahvin vientimaata, joka kattaa 98 prosenttia koko maailman kahvintuottajavaltioista. Tuontimaita sen sijaan on yhteensä 33, mukaan lukien kaikki 28 EU:n jäsenvaltiota. Nämä 33 jäsenmaata vastaavat yhteensä 67 prosenttia koko maailman kokonaiskahvikulutuksesta. (Members of the International Coffee Organization 2018.) ICO:n tavoitteena on kahviliiketoiminnan kehittäminen ja köyhyyden vähentäminen kehitysmaissa. Sen tärkeimmät tehtävät ovat seuraavat:

- Maailman kahvitalouden kehittäminen ja rahoituksen hakeminen.
- Kahvinviljelyn ja tuotteen laadun kehittäminen.
- Tehostaa markkinoiden avoimuutta muun muassa hyödyntämällä tilastointia.
- Edistää koulutusta ja tiedotusohjelmia.
- Vauhdittaa kahviteknologian kehitystä.
- Helpottaa tuottajien taloudellista tilannetta lisäämällä tietoisuutta erilaisista rahoitusvälineistä ja palveluista.
- Tarjota relevanttia ja laajaa, taloudellista, teknistä ja tieteellistä informaatiota kahvialankehityksestä maailmalla.
- Olla mukana kehittämässä strategioita paikallisten yhteisöjen ja pienviljelijöiden valmiuksien parantamiseksi ja olla hallitusten sekä yksityisten toimijoiden vuorovaikutuskanava.

(Mission 2019.)

Kahviliiketoiminnan ekonomisesta asemasta kertoo se, että ICO asetettiin vuonna 1963 Yhdistyneiden kansakuntien alaisuuteen. Kahvitoiminnan vastuullisen kehityksen kannalta tärkein sopimus on ICO:n kaikkien 77 jäsenvaltion allekirjoittama *International Coffee Agreement* (ICA), jonka ehdot on päivitetty ja asetettu voimaan edellisen kerran vuonna 2011. Vuoden 2007 sovitut ICO:n päämäärät tukevat ja kasvattavat järjestön roolia hallitustenvälisen vuorovaikutuksen, kansainvälisen avoimuuden ja tiedonsaannin

helpottamisen, kestävän kehityksen erityisesti sidosryhmien välisen yhteistyön osalta. (Mission 2019.)

ICO:n toiminnassa korostuu erityisesti pienviljelijöiden elintason parantaminen, joka on samalla järjestön ensisijainen tavoite. Käytännössä ICO:n toiminta on instituutioiden valmiuksien kehittämistä, luotto- ja riskienhallintamekanismien saatavuuden parantamista, viljelijöiden tulojen tasapainottamisesta ja tasa-arvon edistämisestä. (Developing a sustainable coffee economy 2019.)

ICO on vaikuttamassa myös ilmastonmuutoksen aiheuttamien ongelmien ennaltaehkäisyyn kahvin viljelyalueilla. Se on luonut kahvin tuottajille sopeutumis- ja lieventämisstrategioita, joiden tavoitteena on vähentää ja ennaltaehkäistä ilmastonmuutoksen aiheuttamia ongelmia. Sopeutumisstrategiat voidaan jakaa sekä lyhyen että pitkän aikavälin strategioihin. Lyhyen aikavälin strategioihin kuuluvat viljelyskäytäntöjen kehittäminen ja sadonkorjuun jälkeinen huolellisempi ja tehokkaampi käsittely. (Developing a sustainable coffee economy 2019.) Pitkän aikavälin sopeutumisstrategioita ovat seuraavat:

- Viljelijöiden valmiuksien kehittäminen.
- Ilmastotietojen osaaminen ja parempi seuranta.
- Maaperän hedelmällisyyden parantaminen.
- Uusien lajikkeiden kehittäminen.
- Erialaisten tuotantomallien vaihtelu ja kokeileminen.

(Developing a sustainable coffee economy 2019.)

Kaikista äärimmäisin ratkaisu on kuitenkin tuotannon siirtäminen sopivammalle alueelle. Kahvinviljelyssä tämä tarkoittaa toiminnan siirtämistä maantieteellisesti korkeammalle merenpinnasta mitattuna. (Developing a sustainable coffee economy 2019.) ICO:n projektit keskittyvät Afrikan, Aasian, Etelä-Amerikan ja Tyynenmeren alueen kahvintuottajamaihin. (Coffee Development Projects 2019.)

4.4 Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)

OECD eli taloudellisen ja yhteistyön järjestö julkisti toimintaohjeet (*OECD Guidelines for Multinational Enterprises*) ensimmäisen kerran vuonna 1976. Toimintaohjeet on päivitetty viimeisimmän kerran vuonna 2011. Ohjeiden avulla pyritään pitämään huolta, että yritysten liiketoiminta on samassa linjassa valtioiden päätöselinten harjoittaman politiikan kanssa. Lisäksi niillä pyritään vahvistamaan osapuolten välistä luottamusta yhteiskunnan sekä yritysten välillä. Samalla ohjeistus pyrkii rakentamaan ulkomaisille sijoittajille kannustavaa ilmapiiriä ja kasvattamaan monikansallisten yritysten osuutta kestävä kehityksen edistämiseksi. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 38–39.)

Monikansallisten yritysten saaminen mukaan ei kuitenkaan ole vastuun kasvun johdosta helppoa. OECD:n päivitetty ohjeistus käsittelee yritysten ympäristönsuojelua, kuluttajansuojakysymyksiä, lahjonnan torjuntaa ja yleisiä kilpailuperiaatteita, verotusta sekä teknologian siirtoa. Lisäksi ohjeistus taustoittaa muun muassa yrityksen ilmoittamien tietojen laajuutta ja laatua. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 38–39.) OECD on mukana tukemassa YK:n Agenda2030:ta ja sen sisällyttämiä toimenpiteitä, säädöksiä ja tavoitteita (OECD 2019).

Suomi on monien muiden Euroopan unionin maiden tavoin sitoutunut parantamaan OECD:n toimintaohjeiden noudattamista. Samalla OECD:n toimintaohjeet ovat ainoat suositukset, joiden mukaiseen toimintaan, seurantaan ja tukemiseen on luotu järjestelmä. Järjestelmää ohjaavat niin sanotut kansalliset sidosryhmät eli *National Contact Points*, NCP. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 38–39.)

Suomessa OECD:n toimintaohjeiden seurannasta on vastuussa työ- ja elinkeinoministeriö yhdessä yhteiskunta- ja yritysvastuuneuvottelukunnan kanssa. Neuvottelukunta ottaa ministeriön pyynnöstä kantaa siihen, onko yritys noudattanut toimintaohjeita vaaditulla tasolla. Selvittääkseen yrityksen toimintaa, neuvottelukunta kuulee tapausten osapuolia ja antaa lopulta lausunnon, joka pohjautuu selontekoon OECD:n toimintaohjeiden noudattamisesta. Neuvottelukunta rakentuu viranomaisista sekä elinkeinoelämän, työmarkkina- ja kansalaisjärjestöjen edustajista. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 38–39.)

5 Kansalliset ympäristövastuusäädökset ja -sopimukset

5.1 Jätelaki

Jätelainsäädännön avulla yritetään ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta syntyvää vaaraa ja terveys- sekä ympäristöhaittoja. Lisäksi sen tarkoituksena on vähentää jätteiden määrää ja haitallisuutta, viedä eteenpäin luonnonvarojen kestävä kehityksen mukaista käyttöä sekä rakentaa toimiva jätehuolto ja ehkäistä samalla ympäristön roskaantumista. (Jätelainsäädäntö 2018.)

Jätelaki pitää sisällään säännökset kaikista jätteistä, pois lukien kuitenkin tietyistä erityisjätteistä, kuten ydinjätteistä. Suomen kansallinen jätelainsäädäntö pohjautuu pääosin Euroopan unionin jätelainsäädöksiin. Paikoitelleen Suomen jätelainsäädäntö on kuitenkin tiukempi kuin EU:n asettama jättesäännöstely. (Jätelainsäädäntö 2018.)

Suomen jätelaki velvoittaa yrityksiä noudattamaan mahdollisuuksien mukaan niin sanottua etusijajärjestystä. Etusijajärjestys tarkoittaa sitä, että yritysten on ensisijaisesti vähennettävä syntyvän jätteen määrää ja haitallisuutta. Mikäli jätettä kuitenkin syntyy, yrityksen tulisi ensisijaisesti valmistella jäte uudelleenkäyttöä varten tai toissijaisesti kierrättää jäte. Tapauksissa, joissa jätteen kierrätys ei ole mahdollista, jätteen haltijan tulee hyödyntää jäte muulla tavoin, kuten energiana. Mikäli jätettä ei voi mitenkään hyödyntää, se on loppukäsitteltävä. (Jätelaki 2011, 2 luku 8 §.)

Olennaista etusijajärjestelyssä on, että yritysten tulee toimia aina ensimmäisen lain vaatiman mahdollisuuden mukaisesti, mikäli se vain jotenkin on mahdollista. Kaikkien toiminnanharjoittajien, joiden tuotannossa syntyy jätettä tai jotka vaihtoehtoisesti ammattimaisesti keräävät ja ammatti- tai laitospäivästä käsittelevät jätettä, ja jätelain 48 § tarkoitetun tuottajan tai muun jätteiden huoltoon osallistuvan ammattimaisen toimijan on noudatettava etusijajärjestystä sitovana veloitteena lain tarkoituksen kannalta parhaan lopputuloksen saamiseksi. (Jätelaki 2011, 2 luku 8 §.)

Jätelain 2 luvun 9 § käsittelee tuotteen valmistajan, jakelijan ja toimittajan huolellisuusvelvoitteita. Jätelain mukaan tuotteen valmistajan on huolehdittava lain tavoitteiden saavuttamiseksi kuudesta eri valmistuksen osa-alueesta, jotka ovat seuraavat:

- Valmistuksessa käytetään säästeliäästi raaka-aineita ja raaka-aineina käytetään jätteitä, jätteistä valmistettuja raaka-aineita tai käytettyjä tuotteita ja niiden osia.
- Valmistuksessa vältetään terveydelle ja ympäristölle haitallisten aineiden käyttöä korvaten ne vähemmän haitallisilla raaka-aineilla.
- Valmistuksessa vältetään terveydelle ja ympäristölle haitallisten aineiden käyttöä korvaten ne vähemmän haitallisilla raaka-aineilla.
- Tuotteen jätteistä ei aiheudu vaaraa.
- Tuotetta ei pakata turhaan/tarpeettomasti.
- Tuotantomenetelmä valitaan siten, että se tuottaa mahdollisimman vähän jätettä ja syntyvä jäte on terveydelle ja ympäristölle mahdollisimman haitatonta.

Lisäksi jätelain 2 luvun 9 § määrittelee valmistustekijöitä, joista yritysten on tarpeen mukaan huolehdittava:

- Tuotteesta löytyy sen ominaisuuksia selventävät ja käyttöä, jätehuoltoa, tuottajavastuuta sekä uudelleenkäyttöä helpottavat merkinnät.
- Tuotteen käyttäjille informoidaan tuotteeseen tehdyistä merkinnöistä ja merkintöjen tarkoituksista sekä uudelleenkäytön ja jätehuollon järjestelyistä.
- Valmistajan on annettava jätehuollon toimijoille tarpeelliset tiedot tuotteen tai sen osien uudelleenkäytöstä, purkamisesta, kierrätyksestä sekä lisäksi tieto vaarallisten aineiden ja osien sijainnista tuotteessa.

Mikäli tuotteen valmistuksesta, käytöstä tai käytöstä poistosta syntyy jätettä, jonka voidaan suoraan yhdistää tuottavan huomattavaa haittaa tai vaaraa jätehuollon järjestämiselle, terveydelle tai ympäristölle, voidaan tuotteiden valmistusta, markkinoille saattamista, vientiä tai käyttöä rajoittaa tai jopa kieltää se kokonaan. (Jätelaki 2011, 2 luku 9 §.) Lisäksi jätettä ei saa missään tapauksissa hylätä eikä käsitellä hallitsemattomasti.

Jätehuollossa noudatetaan periaatetta, jossa jätteiden kanssa toimiessa käytetään parasta saatavilla olevaa tekniikkaa sekä noudatetaan ympäristön hyvinvoinnin kannalta parhaita käytäntöjä. (Jätelaki 2011, 2 luku 13 §.)

5.2 Ympäristönsuojelulaki

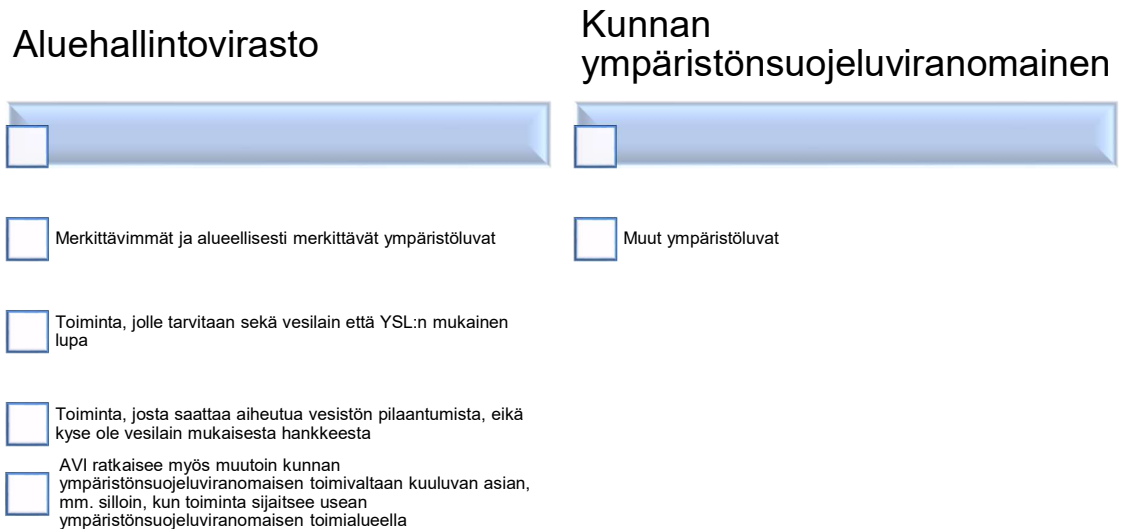
Ympäristönsuojelun kannalta keskeistä on alan kattava lainsäädäntö, joka astui voimaan ensimmäisen kerran vuonna 2000. Ympäristölaki on kuitenkin päivitetty viimeisimmäksi vuonna 2014. Ympäristölainsäädäntö on kattava, mutta siinä on kuitenkin vielä hiottavaa nimenomaan muuttuvien yhteiskunnan vaatimusten ja tarpeiden johdosta. Kuten jätelainsäädännössä, myös ympäristönsuojelulaissa EU-lainsäädännön osuus lainsäädännön kehittämisen osalta on erittäin vahva. (Ympäristönsuojelun ohjaus 2016.)

Ympäristönsuojelulaista käytetään myös nimitystä pilaantumisen torjunnan yleislaki. Sen tavoitteena on ehkäistä ympäristön pilaantumista ja minimoida pilaantumisesta aiheutuvat vahingot, turvata terveellinen ja viihtyisä, luonnontaloudellisesti kestävä ja moninainen ympäristö sekä estää jätteiden syntyä ja jätteiden haitallisia vaikutuksia. Lisäksi ympäristönsuojelulain tarkoituksena on edistää ympäristölle epäedullisen toiminnan arviointia nimenomaan kokonaisuutena, edistää luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja parantaa Suomen kansalaisten mahdollisuutta osallistua ympäristöä koskevaan päätöksentekoon sekä torjua ilmastonmuutosta tukemalla kestäväää kehitystä. (Ympäristönsuojelun ohjaus 2016.)

Lain perusedellytys on se, että pilaantumisen vaaraa aiheuttavalle toiminnalle on haettava ympäristölupa. Ympäristönsuojeluun liittyvätkin keskeisesti lupa-, ilmoitus- ja rekisteröintimenettelyt. Toimintojen toteutuksen vastuullisuudesta huolehtivat valtion ja kuntien viranomaiset. Ympäristönsuojelulaki ei koske ympäristön fyysistä muuttamista tai pilaamista eikä se myöskään pidä sisällään maankäyttöä ja luonnonsuojelua, joista on laadittu erilliset lait. (Ympäristönsuojelun ohjaus 2016.)

Toimintaan, jossa on vaara ympäristön pilaantumisesta, vaaditaan ympäristölupa. Ympäristölupavaatimus on ympäristönsuojelulain keskeisin yritykseen vaikuttava toimenpide. Samalla se on toimenpide, joka täytyy uusilla, mikäli yrityksen toiminta muuttuu olennaisesti. Yrityksen toimintojen muuttuminen tarkoittaa ympäristön kannalta kasvavia toiminnan riskejä ja riskien kasvua entiseen verrattuna. (Ympäristönsuojelulaki, 4 luku 27

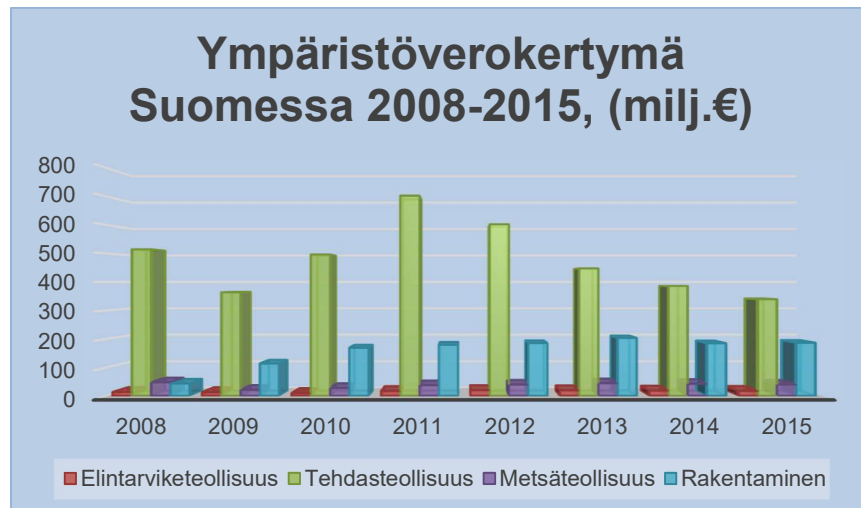
& 29 §.) Kuvio 3 esittää valtion viranomaisten ja kuntien ympäristönsuojeluviranomaisille kuuluvat ympäristölupaprosessit.

Kuvio 3. Pääsääntöisesti ympäristöluvan käsittevät ja myöntävät valtion ympäristöviranomaiset, mutta osa ympäristöluvista on myös kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten alaisuudessa (Aluehallintovirasto 2013).

5.3 Ympäristöverot

Ympäristöveroa määriteltäessä olennaisinta on, että vero kohdistuu mitattavissa olevaan fyysiseen arvoon, jolla on haitallinen vaikutus ympäristöön. Määrittelyssä keskeistä on veron luonteen sijasta veropohja. Määritelmän mukaisesti kaikki energiaverot ja ajoneuvoverot lasketaan ympäristöveroksi. Verot ja maksut kirjautuvat maksuperusteisesti sille vuodelle, jolloin ne todellisuudessa maksetaan. Ympäristöverojen osuus Suomen kokonaisverokertymästä on noin 7 prosenttia, joka on EU-jäsenvaltioiden keskiarvoiseen ympäristöverokertymään nähden hieman keskiarvon yläpuolella. (Tilastokeskus 2018.) Kuvio 4 esittää ympäristöverokertymän määrän elintarvike-, tehdas- ja metsäteollisuuden sekä rakentamisen aloilla.

Kuvio 4. Suomen valtion keräämien ympärierojen määrä toimialoittain (Tilastokeskus 2017).

Ympäristöverot koostuvat kokonaisuudessaan energia-, liikenne-, päästö- ja resurssiveroista. Suomessa kerättävistä ympäristöveroista suurin osa tulee sähkön ja polttoainoiden energiaveroista, ja kolmannes perittävistä veroista tulee erilaisista ajoneuvojen liikenneveroista. Päästöveroista valtaosa on jäteveroja. Resurssiveroiksi kutsutaan esimerkiksi metsästys- ja kalastusmaksuja, joita kerätään erilaisin lupamaksuin. (Tilastokeskus 2018.) Suomen valtion keräämät ympäristöverot ovat olleet kauttaaltaan nousussa, vaikka esimerkiksi kuvion mukaan tehdasteollisuuden maksamat ympäristöverot ovat olleet vuodesta 2011 saakka laskusuhdanteessa. (Tilastokeskus 2017.)

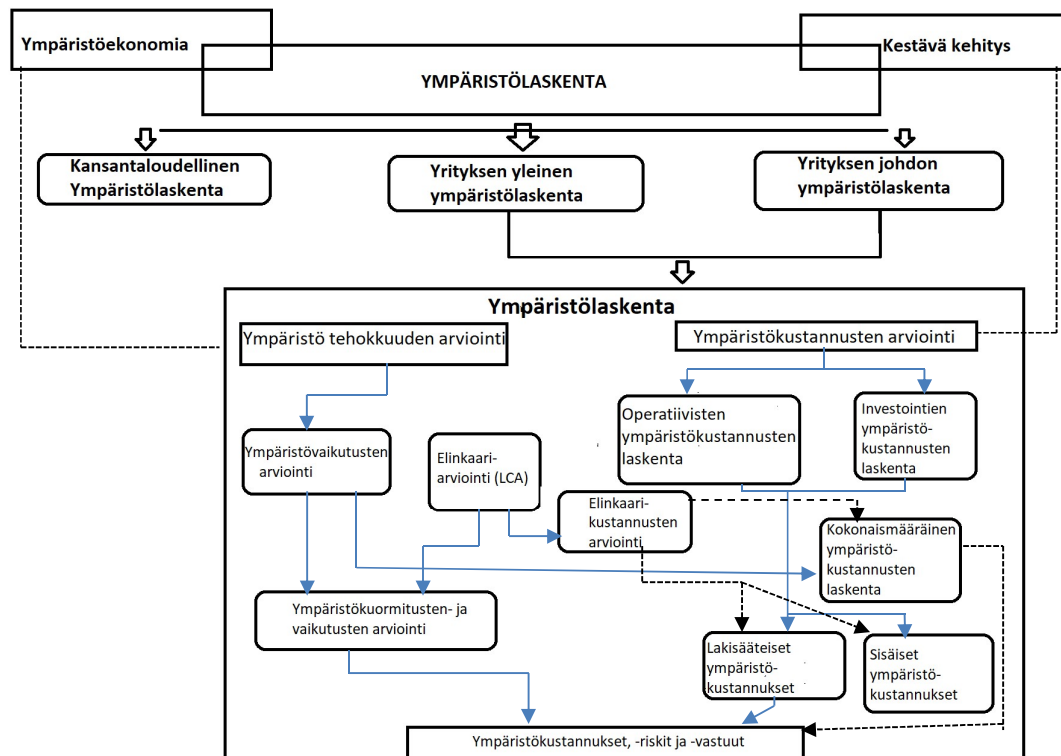
6 Ympäristölaskenta ja -raportointi

6.1 Yrityksen ympäristölaskenta

Kirjanpitolautakunta (KILA) ohjeistaa lausunnossaan yritysten ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja tietojen julkaisusta. Kirjanpitolautakunta on antanut ohjeistuksensa Euroopan komission suositusten perusteella. Samoin kuin monet muut ympäristövastuuta koskevat asiat, kirjanpitolautakunnan antama ympäristöasioiden kirjaamista, laskentaa ja julkistamista koskeva suositus ei velvoita kuitenkaan Euroopan unionin jäsenvaltioita ja niiden sisällä toimivia yrityksiä toimimaan ohjeistuksen mukaisesti. Ympä-

ristöinformaation kasvava tarve johtuu ympäristömenojen määrän kasvusta. Ympäristölaskennan merkittävyys kasvaa ja korostuu, kun yritys toimii alalla, joka operoi laajojen ympäristövaikutuksien kanssa. (Leppiniemi 2002.)

Ympäristölaskenta (*Environmental Business Accounting*) on yrityksen työväline, jota kyetään hyödyntämään yrityksen ympäristövastuun ollessa jo valmiiksi kartoitettuna, ympäristösuorituskyvyn tekijät on selvitetty, ja niiden senhetkinen tilanne on taltioitu. Ympäristölaskenta on erittäin tehokas toiminto, mutta se hyödyntäminen vaatii pitkäjänteisyyttä. Ympäristölaskennan hyödyt tulevat esiin etenkin silloin, kun yrityksen tulee toteuttaa kustannustehokkaita ratkaisuja oman ympäristösuorituskyvyn parantamiseksi. (Pohjola 2003, 110.) Kuvio 5 esittää ympäristölaskennan osa-alueet.

Kuvio 5. Ympäristölaskennan osa-alueet (Mukaillen Pohjola 2003, 111).

Ympäristölaskenta yhdistää samaan prosessiin ympäristösuorituskyvyn arvioinnin ja ympäristökustannusten laskennan. Oikeaoppisen analyysin pohjalta pystytään selvittämään yrityksen liiketoiminnan ympäristötekijät ja niiden aiheuttamat kuormitukset ympäristölle ja arvioimaan kuormitusten vaikutukset. Lisäksi analyysin avulla voidaan saada

selville yrityksen sisäiset ja lakisääteiset ympäristökustannukset sekä tehdä arvio liiketoiminnan ympäristöriskeistä, ympäristövastuista ja jokaisesta ympäristökustannuksista aiheuttavasta toiminnosta yrityksen toiminnoissa. (Pohjola 203, 110.)

Mikäli ympäristölaskenta tehdään oikein, antaa se loistavan työvälineen yrityksen ympäristösuorituskyvyn analysointiin sekä ympäristökustannusten laskentaan. Ympäristösuorituskyky, ympäristötehokkuus ja ekotehokkuus ovat kaikki määreitä, joiden arviointi onnistuu käyttämällä vakiintuneita menetelmiä. Menetelmiä ovat esimerkiksi ympäristövaiikutusten arviointi (*Environmental Impact Assessment, EIA*) ja elinkaariarviointi (*Life Cycle Assessment, LCA*). Ympäristökustannukset voidaan laskea kohtuullisen tarkasti, mutta tällöin ongelmaksi voi muodostua mitattavan toiminnon laajuus, jolloin kustannusten laskennan alkudokumentaatioissa joudutaan tekemään arvioita. (Pohjola 2003, 110–111.)

6.2 Ympäristötunnusluvut

6.2.1 Energian kulutus

Energian tehokas käyttö voi olla hyvin merkittävä yrityksen ympäristövastuuta käsiteltäessä ja yrityksen koko liiketoimintaa käsiteltäessä. Energiaintensiivisillä eli paljon energiaa toimintaprosesseissaan kuluttavilla toimialoilla energiakulujen osuus koko liiketoiminnan kustannuksista voi olla huomattava. Energia on saatavuudeltaan ja hinnaltaan lisäksi hyvin vaihtelevaa, ja näin suuretkin kustannusvaihtelut ovat mahdollisia ja vaikuttavat suuresti yrityksen taloudellisiin tunnuslukuihin sekä toiminnan vakauteen ja kehitykseen. Kuvio 6 esittää energiankulutuksen laskentaperiaatteen. Yrityksen energiankulutus saadaan laskemalla energian kokonaiskulutusmäärä vuoden ajalta. Energiankulutusta mitataan gigajouleina (GL). (Niskala ym. 2013, 256.)

<i>Tunnusluku</i>	<i>Laskentaperiaate</i>
Energiankulutus	Energian kokonaiskulutusmäärä 1.1.-31.12., gigajouleina (GL)

Kuvio 6. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeistus energian kulutukseen (Niskala ym. 2013, 256).

Kirjanpidollisesti energian kulutuksella tarkoitetaan yrityksen eli kirjanpitovelvollisen koko tilikauden aikana käyttämiä energiaperusteisesti tuotettuja polttoaineita ja energiatuotteita. Kirjanpitovelvollinen voi käyttää energian kokonaiskulutuksen ilmoittamiseen esimerkiksi tilastokeskuksen energialuokkakajako, joka rajaa polttoaineet fossiilisiin, uusiutuviin sekä sekapolttoaineisiin, turve- ja ydinenergiaan, sähkö- ja lämpöenergiaan sekä muihin energialähteisiin. (Niskala ym. 2013, 256.)

6.2.2 Materiaalin kulutus

Materiaalin kulutuksen vaikutukset ja niiden olennaisuus vaihtelevat kirjanpitovelvollisen toimialan, markkina- ja sidosryhmäodotusten sekä lainsäädännön vaatimusten mukaan. Yritykseen kohdistuvat materiaalien käytön vaikutukset liittyvät suurimmaksi osaksi materiaalien käytön tehokkuuteen, haitallisten aineiden käyttämiseen ja toiminnassa käytettävien raaka-aineiden hyväksyttävyyteen. Ympäristön kannalta haitallisten aineiden kulutuksen ja kustannusten sekä tunnuslukujen kehityksestä olisi hyvä kertoa toimintakertomuksessa. Eritoten, jos niillä on merkittävä vaikutus kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan tuloksen, taloudellisen aseman tai pidemmän aikavälin tavoitteiden ja kehityksen saavuttamisessa. Kuvio 7 esittää materiaalien kulutuksen laskentaperiaatteen. Yrityksen materiaalien kulutus saadaan laskemalla ympäristön kannalta merkittävien materiaalien kulutusmäärä (esimerkiksi alumiini) vuoden ajanjaksolla. Materiaalien kulutus mitataan tonneina (t). (Niskala ym. 2013, 257.)

<i>Tunnusluku</i>	<i>Laskentaperiaate</i>
Materiaalin kulutus	Ympäristön kannalta merkittävien materiaalien kulutusmäärä 1.1.-31.12., tonneina (t)

Kuvio 7. Kirjanpitolausokunnan yleisohjeistus materiaalien kulutukseen (Niskala ym. 2013, 257).

Materiaalien osalta kirjanpitovelvollinen määrittää sille itselleen parhaiten sopivan materiaalien jaotteluperusteen. Mikä tahansa jaottelu ei kuitenkaan kelpaa, vaan yrityksen jaotteluperusteen on vastattava jotakin yleisesti käytössä olevaa luokittelua. Näitä luokitteluita ovat esimerkiksi vaarallisten kemikaalien luokittelu, joka pitää sisällään terveydelle ja ympäristölle vaaralliset kemikaalit sekä palo- ja räjähdysvaaralliset aineet. (Niskala ym. 2013, 257.)

6.2.3 Veden kulutus

Veden kulutus voidaan jaotella talousveden, jäähdytysveden sekä prosessivesien käytön mukaan tai vesilähteiden mukaan, mikäli veden otolla on selkeä vaikutus vesilähteeseen. Kirjanpitovelvollinen voi toimintakertomuksessa esittää tietoja toimenpiteistä, joilla se on yrittänyt kehittää vedenkäytön tehokkuutta. Kuvio 8 esittää veden kulutuksen laskentaperiaatteen. Laskentaperiaatteen mukaan veden kulutus lasketaan laskemalla veden kokonaiskulutusmäärä vuoden ajanjaksolla. Veden kokonaiskulutusmäärä lasketaan kuutiometreinä (m³). (Niskala ym. 2013, 258.)

<i>Tunnusluku</i>	<i>Laskentaperiaate</i>
Veden kulutus	Veden kokonaiskulutusmäärä 1.1.-31.12., kuutiometreinä (m ³)

Kuvio 8. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeistus veden kulutukseen (Niskala ym. 2013, 258).

Mikäli yrityksen toimiala on sellainen, että veden käytöllä on suuri merkitys yrityksen toimintaan tai yritys toimii alueella, jossa veden saatavuuden kanssa on ongelmia, on veden kulutuksen raportointi erityisen tärkeää. Toimintakertomuksessa tulisi esitellä todelliset tunnusluvut veden kulutuksesta ja kustannuksista sekä kustannusten kasvusta, mikäli veden kulutuksella on selkeä vaikutus yrityksen keskeisiin taloudentunnuslukuihin, vakauteen tai pidemmän aikavälin liiketoiminnan kehitykseen ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen. (Niskala ym. 2013, 258.)

6.2.4 Päästöt ilmaan

Kirjanpitovelvolliselle päästöjä ilmaan koskeva tunnusluku aiheuttaa enemmän paineita kuin edelliset energian, materiaalien ja veden kulutusta koskevat ympäristölaskennan tunnusluvut. Päästöt ilmaan-tunnusluku tuo esiin taloudellisen kehityksen, joka kulmineituu lainsäädännön ja lupaehtojen kehityksen kannalta. Vakiintuneiden alojen tiukemmat päästönormit voivat vaatia yritystä toteuttamaan ympäristösuojeluinvestointeja tuotantoprosesseissa sekä ottamaan huomioon uudet, tiukentuneet vaatimukset muun muassa tuotekehityksessä. (Niskala ym. 2013, 258–259.) Kuvio 9 esittää päästöt ilmaan-laskentaperiaatteet.

<i>Tunnusluku</i>	<i>Laskentaperiaate</i>
Hiilidioksidipäästöt	Hiilidioksidipäästöjen määrä 1.1.-31.12., tonneina (t)
Otsonikerrosta heikentävien aineiden päästöt	Otsonikerrosta heikentävien aineiden päästöjen määrä 1.1.-31.12., tonneina (t)
Muut merkittävät päästöt ilmaan	Muut merkittävät päästöt ilmaan 1.1.-31.12., tonneina (t)

Kuvio 9. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeistus päästöihin ilmaan (Niskala ym. 2013, 259).

Päästöjä ilmaan koskeva tunnusluku mittaa muista tunnusluvuista poiketen useampaa eri ympäristötekijää. Tunnusluku mittaa vuoden aikajaksolla yrityksen tuottamia hiilidioksidipäästöjä, otsonikerrosta heikentävien aineiden päästöjä sekä muita merkittäviä päästöjä ilmaan. Laskenta-arvona käytetään tonneja (t).

Ilmastovastuun kysymykset aiheuttavat päästökaupan, eritasoisten velvoitteiden ja sidosryhmäodotusten kautta yrityksille usein liiketoiminnallisia riskejä, joskin ne voivat samalla avata myös mahdollisuuksia. Toimintakertomuksessa olisi tärkeää ilmaista tunnusluvut ilmaan päätyneistä päästöistä ja niihin liitoksissa olevasta kehityksestä. Eritoten tilanteissa, joissa päästöillä ilmaan on selkeä vaikutus yrityksen keskeisiin talouden tunnuslukuihin, vakauteen tai pidemmän aikavälin liiketoiminnan kehitykseen ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen. (Niskala ym. 2013, 258–259.)

6.2.5 Päästöt vesistöön

Kuten päästöillä ilmaan, myös päästöillä vesistöön voi olla kirjanpitovelvolliselle liiketoiminnan kehityksen kannalta tärkeitä taloudellisia vaikutuksia lainsäädännön ja lupaehtojen kehityksen myötä. Lisäksi tiukentuneet päästönormit voivat edellyttää ympäristösuojeluinvestointeja jätevesien käsittelyyn sekä muutoksia niin yksittäisiin kuin kokonaiseen tuotantoprosesseihin. Kuvio 10 esittää päästöt vesistöön-laskentaperiaatteen. Yrityksen päästöt vesistöön saadaan laskemalla veden kokonaiskulutus vuoden aikajaksolla kuutiometreinä (m³) laskettuna. Lisäksi lasketaan jätteiden kuormitus eriteltyinä päästöparametreittain vuoden ajalta tonneina (t) laskettuna. (Niskala ym. 2013, 260.)

<i>Tunnusluku</i>	<i>Laskentaperiaate</i>
Päästöt vesistöön	Veden kokonaiskulutusmäärä 1.1.-31.12., kuutiometreinä (m ³) Jäteveden kuormitus eriteltynä päästöparametrettain 1.1.-31.12., tonneina (t)

Kuvio 10. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeistus päästöistä vesistöön (Niskala ym. 2013, 260).

Mikäli päästöillä vesistöön on selkeä vaikutus yrityksen keskeisiin talouden tunnuslukuihin, vakauteen tai pidemmän aikavälin liiketoiminnan kehitykseen ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen, olisi niistä hyvä ilmoittaa toimintakertomuksessa. Tunnusluvun osalta jätevesien kokonaismäärä tulisi ilmoittaa kuutiometreinä (m³). Jätevesien kokonaismäärä ja kuormitus tulee ilmoittaa viranomaisten säättämien mittaus- ja tarkkailuvelvoitteiden mukaisesti. (Niskala ym. 2013, 260–261.)

6.2.6 Toiminnan jätteet

Jätehuoltoon ja jätteisiin liittyvien kysymysten merkitys on kasvamaan päin, etenkin taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Jätteen syntyä halutaan minimoida ja siksi jätteiden synnylle ja uusiokäytölle on asetettu tavoitteita valtiotasolta asti. Jätteissä kustannuksia ei aja vain jätteiden määrä vaan myös jätetyyppi, erityisesti haitallisuuden osalta, sekä jätteen käsittelyvaihtoehdot. Jätehuollon laadukas prosessi on oiva tekijä alentamaan koko yritystoiminnan kokonaiskustannuksia. Kuvio 11 esittää jätemäärien laskentaperiaatteen. Yrityksen jätteiden määrä lasketaan jakamalla jätteiden kokonaismäärä jaoteltuna jätetyypeittäin ja jätteiden käsittelytavan mukaan vuoden aikajaksolla. Jätteiden määrää mitataan tonneina (t). (Niskala ym. 2013, 261.)

<i>Tunnusluku</i>	<i>Laskentaperiaate</i>
Jättemäärät	Jätteiden kokonaismäärä jaoteltuna jätetyypeittäin ja jätteiden käsittelytavan mukaan 1.1.- 31.12., tonneina (t)

Kuvio 11. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeistus jätemääristä (Niskala ym. 2013, 261).

Mikäli jätteillä on selkeä vaikutus yrityksen keskeisiin taloudentunnuslukuihin, vakauteen tai pidemmän aikavälin liiketoiminnan kehitykseen ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen, olisi niistä hyvä ilmoittaa toimintakertomuksessa. Tilikauden aikaisten jätteiden määrä tulisi ilmoittaa tonneina (t) ja jätteiden kokonaismäärä ilmoitetaan jätetyypeittäin esimerkiksi metalli- ja lasijätteisiin eriteltynä. Lisäksi jätteet voidaan ilmoittaa sen mukaan, miten ne on käsitelty. (Niskala ym. 2013, 261.)

6.3 Yleiset ympäristömenot

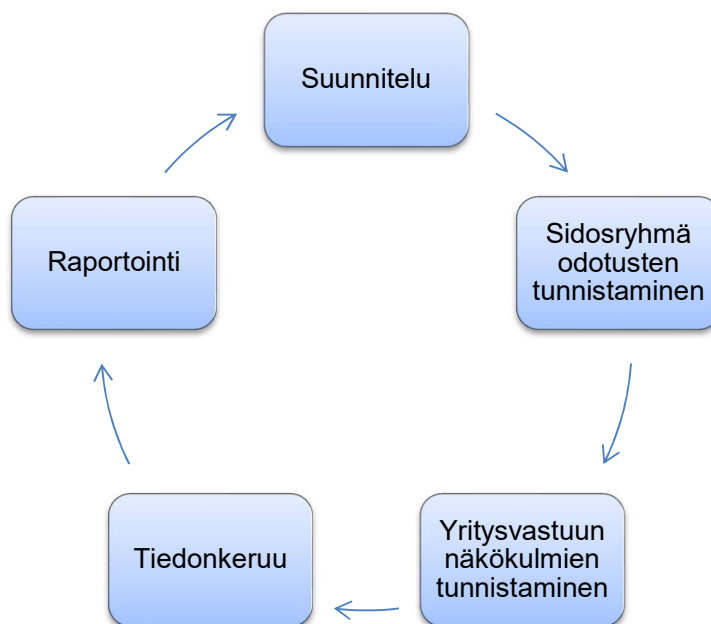
Ympäristötietoisuus on jatkuvasti kasvamassa, ja se tarkoittaa, että ympäristöasioiden taloudellinen merkitys kasvattaa rooliaan muun muassa tiukentuvien lakisääteisten vaatimusten astuessa voimaan. Kirjanpitolautakunnan vuonna 2006 julkaisemassa yleisohjeessa on annettu yrityksille ohjeet ympäristömenojen ja -vastuiden kirjaamiselle, laskennalle ja esittämiselle tilinpäätöksessä. Toimintakertomuksessa voidaan esittää yhteenvedo ympäristöasioiden taloudellisesta merkityksestä, mikäli ympäristökustannukset ovat olennainen osa yrityksen liiketoimintaa. (Niskala ym. 2013, 262.)

6.4 Ympäristöraportointi

Yritysvastuuraportoinnin kannalta keskeisimpiä asioita ovat toimintaympäristön luomat paineet ja yrityksen sisäiset tarpeet. Nämä kaksi tekijää antavat suuntaviivat yrityksen yritysvastuuraportoinnille. Ulkoisia paineentekijöitä ovat esimerkiksi sijoittajien yhteydenotot, asiakkaiden tarjouspyyntöihin liittyvät kyselyt, viranomaisten luomat ohjeistukset ja esimerkiksi jonkin muun sidosryhmän odotukset raportoinnille. Sisäisiä tarpeita puolestaan ovat olennaisia yritysvastuun johtamiseen, seurantaan ja sisäiseen raportointiin ja mittaamiseen liittyvät tekijät. (Niskala ym. 2013, 100–101.)

Raportointi havainnollistaa hyvin selkeästi sitä, kuinka tärkeää yritysvastuu on yrityksessä. Tähän ovat vaikuttamassa yritysvastuun näkökulmien läsnäolo liiketoiminnan ytimessä ja sen vaikutukset yrityksen sidosryhmiin. Samalla yritysvastuuraportointiin vaikuttavat myös sidosryhmien odotukset. Yritykselle ei ole riittävän tehokasta sitoutua yleisesti kestävään kehitykseen ja yritysvastuuseen vaan yrityksen kannalta olisi tärkeää, että se määritteli itse olennaiset yritysvastuun kulminaatiopisteet. Kulminaatiopisteiden avulla yritys pystyy laajemmin ja tarkemmin käsittelemään luomiaan strategioita, tavoitteita, avaintunnuslukuja sekä tunnistamaan tärkeimpien sidosryhmien huolenaiheet. (Niskala ym. 2013, 60.)

Vasta edellä mainittujen toimien jälkeen yritys voi määritellä yritys vastuun merkityksen omassa liiketoiminnassaan. Kun yritys on määritellyt yritys vastuun tason ja vaatimukset oman liiketoimintansa kannalta, se pystyy suunnittelemaan ja hahmottamaan, millaisia johtamis- ja raportointiprosesseja yritys vastuun asioiden laadukas ja kattava toiminta siltä todellisuudessa vaativat hallinnan ja kehittämisen osalta. (Niskala ym. 2013, 60.) Kuviossa 12 on esitelty viisi vaiheinen yritys vastuun raportointiprosessi.

Kuvio 12. Yritys vastuun raportointi on viisivaiheinen prosessi, jossa neljä ensimmäistä yksittäistä tekijää muodostavat raportointikokonaisuuden, jonka viimeinen eli viides vaihe kokoaa yhteen. (Niskala ym. 2013, 103.)

Ympäristö vastuun raportointia käsiteltäessä aloitetaan usein puhumaan GRI:stä eli *Global Reporting Initiative*. GRI on yritys vastuun raportoinnin laajalti hyväksytty kansainvälinen raportointiohjeistus, joka määrittää yritys vastuun raportoinnin keskeisen sisällön (Niskala & Pajunen 2015, 14). GRI:n pääasiallisena tarkoituksena on parantaa vastuullisuusraportoinnin käytäntöjä, jotta vastuun raportointi olisi tilinpäätösraportointia vastaavalla tasolla. Samalla GRI pyrkii kehittämään yritysten vastuun raportointia siten, että se toimisi organisaatioiden taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöraportoinnin yleisesti noteerattuna viitekehyksenä. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 42.)

GRI-ohjeiston tarina alkoi vuonna 1997 UNEP:n, *the Tallus Instituten* ja *Coaliton for Environmentally Responsible Economies (CERES)*- järjestön synnyttämänä. GRI-ohjeisto

julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2000 ja vuonna 2013 julkaistiin neljäs ohjeisto, josta käytetään nimeä GRI G4, jonka lisäksi vuoden 2016 lopulla julkaistiin *GRI Standards*. Standardien julkaisujen painoarvo kehkeytyy niiden sisältämiin valinnaisiin raportointiaihioihin, jotka antavat yrityksille enemmän valinnan vapautta yritysvastuuraportoinnin laatimiseen. Varsinaiset raportoinnin tekniset osat eivät ole juurikaan muuttuneet ohjeistusten päivittyessä. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 42.)

GRI-ohjeistuksen päätavoitteena ja painopisteenä on, että yritysvastuuraportointi keskittyy kaikista olennaisimpiin ja tärkeimpiin yritysvastuun osa-alueisiin. Standardien avulla yritysten on helpompi määritellä raportoitavia asioita ja standardit auttavat niiden esittelyssä raporteissa. Ohjeistoa pohtiessa on kuitenkin tärkeää huomioida, että GRI-ohjeisto on luotu nimenomaan suurille globaaleille yrityksille ja täten raportointistandardit ovat pienille yrityksille usein turhan monimutkaisia ja hankalia toteuttaa. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 42.)

Yritysvastuuraportin julkaiseminen on yritykselle strateginen päätös, vaikka yrityksen saamat hyödyt ovatkin kohtuullisen vaikeasti määriteltävissä. Raportointiohjeistot toimivat kuitenkin parhaiden käytäntöjen pohjalta ja auttavat asettamaan sitä kautta tavoitteita johtamiselle, joka on kauttaaltaan tukemassa yrityksen liiketoimintaa. Yrityksen sisällä yritysvastuuraportointi voi yhdistää jopa erilaisia toimintoja strategisesti. Jotta viestintä voi onnistua, tulee sijoittajaviestinnän, talouden, henkilöstöhallinnon ja muiden toimintojen olla hyvin läheisessä vuorovaikutussuhteessa toistensa kanssa. Samalla yritysvastuuraportointi toimii yritykselle erinomaisena työvälineenä osoittaa kehitystä taloudellisen ja sosiaalisen vastuun sekä ympäristövastuun osa-alueilla ja osoittaa yrityksen toiminnan merkitys kestäväen kehityksen mukaisessa toiminnassa. (Niskala ym. 2013, 98–100.)

7 Ympäristöjohtaminen

7.1 Ympäristövastuu osana päätöksentekoa

Ympäristöjohtaminen tuo ympäristötoiminnot osaksi liiketoiminnan johtamista ja päätöksen tekoa. Ympäristöjohtaminen on samalla osa ympäristövastuu- sekä yritys vastuutoimintaa, jonka johtaminen tarkoittaa päivittäisen liiketoiminnan tekoja ja päätöksiä. Yrityksen ympäristövaikutuksien tunnistaminen, lainsäädännön noudattaminen, muutostarpeiden tunnistaminen ja toiminnan jatkuva kehittäminen ovat ympäristövastuullisen organisaation tunnuspiirteitä. (Ratsula 2016, 154.)

Yrityksen johdon tekemien liiketoimintapäätösten perimmäinen tarkoitus on kartoittaa yrityksen toiminnan ja liiketoiminnan kehityksen kannalta paras mahdollinen ratkaisu. Yrityksen ympäristötehokkuutta parantaakseen yrityksen tulee löytää ympäristöpäätöksen teossa ratkaisuja, jotka tukevat ympäristötoimintoja. Ympäristötoimintojen kehittäminen vaatii yritystä tekemään jatkuvasti päätöksiä liiketoiminnan ydintoiminnoissa sekä myös tukitoiminnoissa, kuten johtamisessa ja strategisessa suunnittelussa. (Pohjola 2003, 23.)

Jotta yrityksen toiminta olisi kestävä kehityksen mukaista vastuullista liiketoimintaa, tulee yrityksen käsitellä ympäristöasioita osana yritystoiminnan strategisia päätöksiä ja päätöksentekoa. Tällöin varmistetaan, että yrityksen ympäristötoiminnot kehittyvät jatkuvan parantamisen periaatteen tapaan. Ympäristöasioiden läsnäolo yrityksen päätöksenteon keskiössä ei vaikuta pelkästään yrityksen kehittyviin ympäristötoimiin, vaan se parantaa myös yrityksen kustannustehokkuutta. (Pohjola 2003, 23.)

Ympäristöasioiden hoidon tehokkuudesta käytetään termiä ympäristösuorituskyky, joka kuvaa yrityksen määritettyä ympäristötoimien tasoa. Ympäristösuorituskyky mittaa yrityksen taloudellisten toimintojen ja yrityksen ympäristöasioiden välistä suhdetta. (Pohjola 2003, 23–24.) Ympäristöjohtamisen lähtökohtana on yrityksen omien arvojen lisäksi tunnistaa asiakkaiden, henkilöstön, yhteiskunnan, kilpailijoiden sekä muiden sidosryhmien vaatimukset yrityksen ympäristövastuutoimintojen osalta. (Ratsula 2016, 154.)

7.2 Laadukas ympäristöjohtaminen

Jotta ympäristövastuutoiminta olisi tehokasta, tulee yrityksen tunnistaa ja kerätä oman liiketoimintansa kannalta tärkeimmät ympäristöjohtamisen osa-alueet ja painopisteet. Ympäristövastuun kannalta keskeisimmät painopisteet vaihtelevat muun muassa toimialan, yrityksen koon sekä maantieteellisen sijainnin perusteella. Ympäristövastuuta ei tulisi käsitellä yksittäisenä prosessina, vaan ympäristövastuu tulisi toteuttaa kokonaisvaltaisesti kaikki yrityksen prosessit huomioiden. (Ratsula 2016, 154.)

Ympäristöjohtamisessa on otettava vastuu siitä, miten organisaatio varautuu mahdollisiin vahinkotapauksiin ja siitä, miten ja millaisilla mittareilla yritys tarkastelee sen omia ympäristövastuutoimia ja toiminnan vaikutuksia sekä varmentaa tietoja. Ympäristövastuun rooli yrityksen toiminnassa on kasvanut laajasti. Vastuullisuutta tarkastellaankin monin paikoin yhä monipuolisemmin ja kattavammin. Lisäksi esimerkiksi tuotteen ympäristövaikutuksia tarkastellaan koko tuotteen elinkaaren ajalta, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yhden kahvipaketin ympäristövaikutuksia mitataan kahviviljelmiltä aina kahvipaketin hävittämiseen asti. Koko organisaatiotasolla toimivaa ympäristöjohtamista voidaan pitää monin paikoin kilpailuetuna markkinoilla. (Ratsula 2016, 155.)

8 Ympäristövastuun motiivit ja rooli liiketoiminnassa

8.1 Ympäristövastuun rooli liiketoiminnassa

Ympäristövastuu keskittyy pitkälti erilaisiin järjestöihin, kansainvälisiin ja kansallisiin lakisäädöksiin, niitä valvoviin viranomaisiin ja toimintaa tukeviin taustaorganisaatioihin, kuten ELY-keskuksiin. Ympäristövastuun kannalta on olennaista kuitenkin ymmärtää liiketoiminnan yhteiskunnallinen laajuus ja toiminnan ydin, kuluttajat. Kuluttajien kasvanut tietoisuus ja ideologiset vaikutukset kuluttajien ostopäätöksiin ohjaavat myös yrityksiä toimimaan paineen alla ja kehittämään omaa ympäristövastuutoimintaansa. Ympäristövastuusta on tullut esimerkiksi kahviliiketoiminnassa mukana oleville yrityksille äärimmäisen tärkeä strateginen suuntaus, joka ohjaa monin paikoin yritysten markkinointia ja brändiä. Yritykset haluavat nähdä itsensä vastuullisina ja ennen kaikkea ne haluavat, että yhteiskunta näkee yrityksen vastuullisena toimijana.

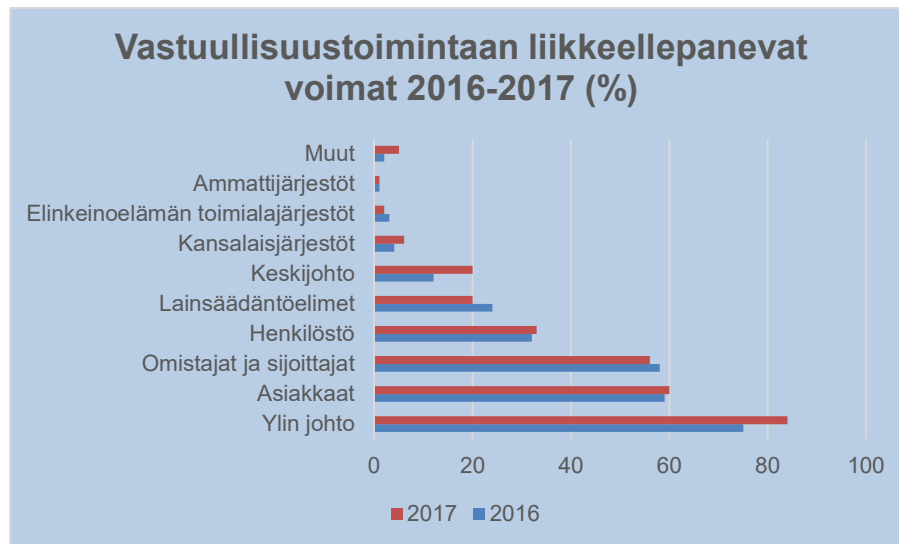
Työn seuraavissa kappaleissa tulen käymään läpi kahvitoimijoiden strategisia toimia ympäristövastuun kehittämisen osalta, mutta tässä kappaleessa haluan tuoda esiin yritysten vastuullisuustyön laajuuteen vaikuttavat tekijät relevantteja tietoja hyödyntäen. Analyseissä tulen hyödyntämään FIBS ry:n laajoja tutkimustilastoja, jotka antavat selkeän ponnahduslautan varsinaisen empiirisen tutkimuksen osioon lukuun 10. Siinä esitellään haastattelu, jossa asiantuntijana oli kahvitoimija Meiran toimitusjohtaja Raimo Sinisalo, joka kertoi ympäristövastuun strategisesta merkityksestä koko strategian ja liiketoiminnan kehityksen sekä kilpailukyvyn kannalta.

8.2 Vastuullisuuteen ohjaavat tekijät

Suomen johtava kestävä liiketoiminnan ja yritysten asiantuntijuuden kehittäjä FIBS ry syventyy vuoden 2018 yritys vastuututkimuksessaan Suomen suurten ja keskisuurten yritysten vastuullisuuden kartoittamiseen. Tutkimukseen osallistui vuonna 2018 yhteensä 185 toimitusjohtajaa ja muuta yritys vastuusta vastaavaa johtajaa/päällikköä. Tutkimus kartoitti vastuullisuuden merkitystä, yrityksen kannalta tärkeimpiä vastuullisuuden osa-alueita sekä vastuullisuustyön tuomaa hyötyä yrityksen liiketoiminnalle. (Yritysvastuuraportti 2018.) Analyseissä olen hyödyntänyt myös FIBS:n vuoden 2017 yritys vastuuraporttia, jossa tarkastellaan yritys vastuuta hieman enemmän syy-seuraussuhteen mukaisesti.

Vuoden 2018 yritys vastuututkimus selvitti yritysten yritys vastuutoimenpiteiden linjauksia ja prosesseja, joihin vastuullisuustyö on keskittynyt. Valittavana oli neljä eri osa-alueetta: oma toiminta ja prosessit, omat tuotteet ja/tai palvelut, yrityksen arvoketju sekä yrityksen toimintaympäristö. Vastanneiden tuli järjestää nämä neljä osa-alueetta siten, että ne vastaavat edustamiensa yritysten linjauksia. (Yritysvastuuraportti 2018.)

Oma toiminta ja prosessit nousivat selvästi tärkeimmäksi prioriteetiksi yritysten vastuullisuustyössä keräten 62 prosentin äänisaaliin tärkeimmän valinnan osalta. Seuraavaksi tärkeimmäksi muodostui *omat tuotteet ja palvelut* ja kolmanneksi tärkeimmäksi *yrityksen arvoketju* eli toisin sanoen oman brändin ja imagon mukainen vastuullisuustyö. Vastanneiden kesken vähiten tärkein osa-alue yritysten vastuullisuustyössä oli *yrityksen toimintaympäristö*, jonka peräti 68 prosenttia vastanneista äänesti näistä neljästä toiminnan osa-alueesta vähiten tärkeäksi vastuullisuustoimintojen osalta. (Yritysvastuuraportti 2017.) Kuvio 13 esittää vastuullisuustoimintaan liikkeellepanevien voimien painotuksia vuosien 2016 ja 2017 yritys vastuukyselyiden osalta.

Kuvio 13. FIBS Ry selvitti vuoden 2017 yritys vastuututkimuksessaan 200 Suomen top 1 000 yritykseen kuuluvien yritysten toimitusjohtajien ja yritys vastuusta vastaavien johtajien näkemyksiä vastuullisuustoiminnan liikkeellepanemista voimista ja vertaili niitä vuoden 2016 vastaaviin lukuihin. (Yritysvastuuraportti 2017.)

FIBS ry:n vuoden 2017 tekemä yritys vastuututkimus pohjautui enemmän tekijöihin, jotka ohjaavat ja liikkeellepanevat yritysten vastuullisuustoimia. Selvästi tärkeimmäksi yksittäiseksi tekijäksi muodostui yritysten ylimmän johdon toimet yritys vastuun tehostamiseksi. Seuraaviksi tärkeimmiksi tekijöiksi vastaajien kokemusten perusteella nousi asiakkaat ja yrityksen omistajat sekä sijoittajat. Hieman yllättäen jopa oman henkilöstön rooli vastuullisuustoiminnan liikkeellepanijana nousi lainsäädäntöelinten ohitse. Lisäksi lainsäädäntöelinten vaikutus vastuullisuustoimintojen liikkeellepanijana koettiin vuonna 2017 pienemmäksi kuin vuonna 2016. Tämä kertoo myös siitä, että lainsäädännöllinen vaikuttaminen on tehokasta, mutta säädösten valmistelu erittäin haastavaa ja aikaa vievää, joten on käännettävä useita kiviä ennen kuin säädökset saadaan voimaan. (Yritysvastuuraportti 2017.)

Asiakkaat, henkilöstö ja loppukädessä yritysten ylin johto ovat tekijöitä, joiden käsissä muutokset vastuullisuuden kehittämisessä elävät. Kaikki kolme osatekijää ovat myös toistensa kanssa vahvasti liitoksissa, erityisesti yritysten johto ja asiakkaat, joiden välistä roolia voisi kutsua tasapainolaudaksi. Kuluttajien merkitys on näyttäytymässä yritysten vastuullisuustoimintojen kannalta entistä suuremmaksi tulevaisuudessa ja yritysten johdon on monin paikoin pakko kasvattaa omaa vastuullisuustoiminnan panostaan, vaikkei varsinaista lakisääteistä velvoitetta olisikaan. On kuitenkin odotettavissa, että lähitulevai-

suudessa myös erityisesti kansainväliset säätelyt tulevat entistä sitovammiksi ja tarkemmiksi, jolloin kyselyn tulokset voivat olla aivan erinäköiset kuin vuonna 2017. (Yritysvastuuraportti 2017.)

8.3 Ympäristövastuun vaikutus kuluttajakäyttäytymiseen

Vastuullisuustoiminnoissa korostuu yhä enemmän kuluttajien rooli. Yksittäisen kuluttajan ostopäätös voi tuntua pieneltä ja mitättömältä asialta varsinkin suuryritysten silmissä, mutta todellisuudessa ostopäätöksellä tai päätöksellä jättää tuote ostamatta voi olla markkinoiden kannalta suurikin vaikutus yritysten vastuullisuuden kehittämiseen. Ympäristön säästämisestä ja kulutuksen vähentämisestä käytetään nimitystä ekologinen kuluttaminen. (Suomen YK-Liitto 2019.)

Ekologinen kuluttaminen kiinnittää huomiota lisäksi tuotteen koko elinkaareen valmistuksesta hävitykseen sekä tarpeettomien hankintojen välttämiseen, kierrätykseen ja tuotteiden entisöintiin. Helpoin keino edesauttaa kuluttajien vastuullisia hankintoja on kuluttaja- ja tuotemerkit, joiden päällimmäinen tarkoitus on kertoa esimerkiksi tuotteen ympäristöystävällisyydestä tai, kuten Reilun kaupan merkki, toimia oikeudenmukaisen tuottajakorvauksen viestin välittäjänä. (Suomen YK-Liitto 2019.)

9 Ympäristövastuu kahviliiketoiminnan strategisena tekijänä

9.1 Ympäristövastuullisesti tärkeä toimiala

Kahvitoimiala on monella tavoilla ympäristövastuutoiminnan edelläkävijä, sillä siihen kohdistuvat suoraan useat globaalisti tunnetut ja mittavat haasteet, kuten ilmastonmuutos ja energian kulutus. Ilmastonmuutos on käsitteenä hyvin laaja-alainen, mutta se on myös konkreettisesti uhkaamassa koko kahviliiketoiminnan tulevaisuutta. Kahvinviljely tapahtuu pääosin kravun- ja kauriinkääntöpiirien välisellä alueella, joka sijaitsee trooppisella vyöhykkeellä. Aluetta kutsutaan nimellä ”Kahvivyö” (Missä kahvi kasvaa 2019). Ilmastonmuutoksen luoma kahviliiketoiminnan ja erityisesti luonnollisen kahvinviljelyn uhka perustuu kuivuuden enenemiseen, luontaisten elintilojen hupenemiseen, tuholaisien ja tautien lisääntymiseen sekä myös metsien hakkuisiin (Royal Botanic Gardens 2017).

Viljelysmaiden tuoton väheneminen on omiaan ohjaamaan viljelijöitä muiden viljelystuotteiden pariin. Samalla se vaatii kahvitoimijoita kehittämään erityisesti kumppanuushankkeiden kautta kahvinviljelijöiden työoloja ja viljelyprosessia. Tällöin korostuu viljelijöiden taito saada tehostettua sadon laatua ja tulokellisuutta sekä vähennettyä hävikkiä, joka vaikuttaa suoraan saatuun tuottoon, mutta samalla tehostettu viljelyprosessi vakauttaa myös kahvinhankkijoiden toimintaa. (Kumppanuushankkeet 2019.)

Seuraavissa kappaleissa tulen käsittelemään kahviliiketoiminnan ympäristövastuullisuutta kahden alan suurimman toimijan, Gustav Paulig Oy Ab:n ja Meiran kahviliiketoimintaprosessien avulla. Meiraan ja Pauligiin keskittyminen pohjautuu vähittäiskaupan markkinaosuuksiin, joissa yritysten yhteenlaskettu markkinaosuus koko Suomen kahvin vähittäismyynnistä on yli 75 prosenttia. Meiran osuus kahvin vähittäiskaupasta on tällä hetkellä noin 26 prosenttia ja Pauligin noin 50 prosenttia. (Sinisalo 2019.)

9.2 Kahvipavun ympäristövaikutus elinkaaren aikana

Suomen suurin kahvitoimija, Gustav Paulig Oy Ab julkaisi muutama viikko sitten uutisen tutkimuksesta ”Kahvin elinkaaren vaiheiden ilmastovaikutuksista kupillista kohden”, jonka luonnonvarakeskus (Luke) tuotti Pauligille. Kahvin ilmastotekijät on laskettu kahvin osalta Brasiliasta, Hondurasista, Nicaraguasta ja Kolumbiasta Pauligille kerätyn tilatason tiedon keskiarvon. Kuvio 14 esittää yhden kahvikupillisen ympäristövaikutuksia. Keskeiseksi tekijäksi nousee kahvinviljely ja prosessointi, jotka kattavat yhteensä 68 prosenttia kahvikupillisen ilmastovaikutuksista. (Tutkimus: Kahvin ilmastovaikutuksista lähes 30 prosenttia syntyy kotikeittiöstä 2019.)

Vaikka kahvinviljely tapahtuu tuhansien kilometrien päässä Suomesta, kuljetuksen, paahtamisen ja pakkausten osuus ilmastovaikutuksista on kokonaisuudessaan vain 4 prosenttia. Seuraavat elinkaaren vaikutukset vaikuttavat kahvin ollessa jo loppuasiakkaalla. Kahvin valmistus tuottaa 11 prosenttia ja kahvinjuomisen jälkeinen jätteen kierrätys sekä astianpesu 18 prosenttia, joten myös kahvin elinkaaren loppuvaiheella on ympäristön kannalta suuri merkitys. (Tutkimus: Kahvin ilmastovaikutuksista lähes 30 prosenttia syntyy kotikeittiöstä 2019.)

Kuvio 14. Valtaosa kahvituotannon hiilijalanjäljestä muodostuu jo kahvinviljelystä alkuperämaissa (Tutkimus: Kahvin ilmastovaikutuksista lähes 30 prosenttia syntyy kotikeittiöstä 2019).

Kahvitoimialan kokema ilmastonmuutos voidaan kiteyttää kysymykseen siitä, kuinka viljelysmaan satoisuutta voidaan parantaa ja ilmastonmuutoksen kannalta kriittisiä kasvihuonepäästöjä vähentää ja jopa sidottua hiiltä maaperään. Seuraavissa kappaleissa tulen esittelemään erityisesti Pauligin ja toisen suuren kahvitoimijan, Meiran vastuullisuustoimia ja eritoten strategisia toimia, joilla ympäristövastuutoiminnasta luodaan entistä tehokkaampi myös taloudellisilla mittareilla.

9.3 Kahvien sertifikaatit

Kuluttajille kahvitoimijoiden vastuullisuus näkyy monin eri tavoin. Yksi näkyvimmistä vastuullisuuden tunnusmerkeistä ovat erilaiset sertifikaatit. Kaikilla sertifikaateilla on omat painotusalueet, joita voivat olla yhteiskunnalliset vaatimukset tai esimerkiksi veden ja energian säästäminen. Tunnetuimpia sertifikaatteja ovat UTZ-, Luomu-, Rainforest-, ja Reilun kaupan sertifikaatit. (Luomu, UTZ, Reilu kauppa 2019.)

Luomukahvi-sertifikaatti annetaan, kun kahvi on valmisteltu luonnonmukaisesti viljeltyistä kahvipavuista. Valmistusmenetelmät eivät saa sisältää aineita tai kemikaaleja, jotka ovat haitallisia ympäristölle, ihmisille, kasveille tai eläinten hyvinvoinnille ja terveydelle. Suomessa luomutuotteiden tuotantoa ja markkinointia valvovat Evira, ELY-keskukset, Valvira, kunnat ja Tullilaitos. (Luomu, UTZ, Reilu kauppa 2019.)

UTZ-sertifikaatin tuotannolliset kehityskohdat liittyvät erityisesti lannoitteiden, veden ja energian säästämiseen. Näiden lisäksi sertifikaatti pitää sisällään myös yhteiskunnallisia vaatimuksia, joita ovat esimerkiksi työolojen ja terveydenhuollon edistäminen viljelysalu-eella. Sadon parempi laatu ja kasvanut tuottavuus kohentavat viljelijöiden tuloja. (UTZ 2019.)

Rainforest Alliance sertifikaatti vastaa yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyviin kysymyksiin globaalisti. Sertifikaatti on mukana varmistamassa, että jatkossa yhä useampi tuote on sertifioitu, ja toiminnassa otetaan huomioon niin ilmastonmuutos, metsien hakkuut, köyhyys ja kestävä kehityksen vastainen viljely. (Rainforest Alliance 2019.) Sertifikaatin toimintaa pyörittävä järjestö Rainforest Alliance ja UTZ ovat lisäksi päättäneet yhdistää voimansa, ja vuonna 2020 voimaan on tulossa maailmanlaajuinen sertifiointistandardi, joka yksinkertaistaa viljelijöiden sertifiointia ja tehostaa yritysten vastuullista toimitusketjua (Joining forces: UTZ and the Rainforest Alliance 2019).

Kahvi on Reilun kaupan suurin tuote ja yhteisö on laajasti tukemassa kahvin tulevaisuutta. Reilu kauppa on asettanut viljelijöille tiukat ympäristövaatimukset, joihin kuuluvat muun muassa haitallisten torjunta-aineiden käytön kieltäminen ja sallittujen kemikaalien tiukat rajoitukset käytön ja varastoinnin osalta. Reilun kauppa pitää huolen myös siitä, että viljelijöiden hyvinvointi taataan ja viljelijöille maksetaan vähintään Reilun kaupan takuuhinta sekä lisäksi Reilun kaupan lisää. Lisäksi Reilu kauppa tukee viljelijöiden koulutusta niin viljelyn kuin kaupankäynnin osalta. (Reilu kauppa 2019.)

9.4 Kumppanuushankkeet

Kumppanuushankkeet ovat kahvin alkuperämaissa toteutettavia vastuullisuusohjelmia, joiden tarkoituksena on parantaa viljelijöiden toimentuloa siten, että se riittää vähintään elämän normaaleihin kustannuksiin. Lisäksi kumppanuushankkeiden tavoitteena on kahvinviljelyn jatkuvuuden turvaaminen sekä koko viljely-yhteisön kehittäminen. Kumppanuushankkeet ovat tarkoin ja pitkien prosessien pohjalta valikoituja vastuullisuusohjelmia. (Kumppanuushankkeet 2019.)

Eryteisesti suomalainen perheyrittäjä Paulig tuo laajasti esiin kumppanuushankkeitaan ja niihin osallistumisen motiiveja, syitä ja projektien tavoitteita. Toiminnan avoimuus luo motiiveistakin uskottavampia. Pauligin mukaan sen tausta-ajatus on se, että kahvinvilje-

lijät saavat työstään riittävän elannon ja viljelyä pystytään vakauttamaan sadon tuottavuuden osalta (Kumppanuushankkeet 2019). Pauligilla on erittäin merkittävä historia kumppanuushankkeiden osalta, sillä se on tähän mennessä auttanut kumppanuushankkeiden kautta yli 100 000 kahvin alkuperämaissa asuvaa kahvinviljelijää ja tälläkin hetkellä yrityksellä on käynnissä kumppanuushankkeita 12 maassa. (Kumppanuudet Pauligin kahvin hankinnan keskiössä 2019.)

Meira puolestaan on lisännyt systemaattisesti eli askel askeleelta vastuulliseksi varmennetun raakakahvin hankintaa. Meiran tavoitteena on, että tulevaisuudessa kaikki hankittu raakakahvi olisi joko kolmannen osapuolen vastuulliseksi varmentamaa tai sertifioitua. Vuonna 2018 Meiran hankkimasta raakakahvista oli 25 prosenttia kolmannen osapuolen varmentamaa. Yritys on asettanut tavoitteeksi vuoden 2019 osalta kasvattaa vastuulliseksi varmennetun raakakahvin määrää kokonaiskahvihankinnoista 40 prosenttiin ja viimeistään 2022 eli kolmen vuoden päästä Meiran visiona on, että kaikki yrityksen hankkima raakakahvi olisi vastuulliseksi varmennettua. (Vastuullisuus ohjaa Meiran toimintaa 2019.)

9.5 Hankintojen Code of Conduct

Pauligilla on luotu kaikkia hankintoja koskevat yleiset ohjeistukset, jotka säätelevät koko organisaatiotasolla hankintaprosessin käytännöt, joita jokaisen tulee yrityksessä noudattaa kaikkien hankintojen osalta. Hankintaohjeista käytetään nimeä ”*Code of conduct for suppliers*” eli suomennettuna yleiset toimintatavat hankinnoissa. Toimintaohjeet on laatinut Paulig Groupin toimitusjohtaja Rolf Ladau vuonna 2018. Toimintaohjeet koskevat myös kaikkia Pauligin sidosryhmiä, ja niiden noudattamatta jättäminen oikeuttaa Pauligin katkaisemaan yhteistyön säännöstöä rikkovan sidosryhmän jäsenen kanssa. (Ladau 2018).

Hankintaohjeet perustuvat yrityksen arvoihin ”*Stay Curious*”, ”*Strive for Excellence*” ja ”*Grow Together*” eli suomeksi ”pysy uteliaana”, ”tavoittele täydellisyyttä” ja ”kasvetaan yhdessä”. Pauligilla on vahvat perinteet vastuullisesta työskentelystä ja liiketoiminnasta. Lisäksi yritys haluaa olla tarjoamassa kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita laadusta, turvallisuudesta, ihmisoikeuksista, työoloista, tuoteodotuksista ja luonnon hyvinvoinnista tinkimättä. (Ladau 2018.)

Pauligin kahvipavut tulevat lähes poikkeuksetta pieniltä kahviloilta, jotka ovat usein perheyrittäjiä. Tilojen uhkana on usein ilmastonmuutos ja riittävän toimeentulon puute sekä erilaiset tuholaiset. Pauligin visiona on pitkäjänteiset ja strategiset kumppanuudet toimittajien kanssa, jotka ovat valikoituneet tiukkojen kriteerien avulla. Paulig ostaa tärkeimmän raaka-aineensa eli raakakahvin pitkällisen kartoituksen mukaisista ja tukemista yhteistyöhankkeista alkuperämaissa. (Yleistä kumppanuushankkeista 2019.)

Vastuullisuusarvioinnit toteutetaan kumppanuushankkeiden osalta sekä itse että kolmansien osapuolten toteuttamina. Kumppanuushankkeiden on tarkoitus rakentaa paikallisia kehityskohtia ja tarpeita. Niiden kautta toteutettavia hankkeita ovat olleet esimerkiksi yrittäjyysosaamisen tukeminen, joka pitää sisällään muun muassa talousosaamisen ja kustannuslaskennan opetusta tai esimerkiksi vedenpuhdistamojen hankkimista viljelyalueille puhtaan juomaveden saamiseksi. Kumppanuushankkeisiin kuuluvat viljelijät, Reilu kauppa, *International Coffee Partners* ja *Coffee & Climate*. (Yleistä kumppanuushankkeista 2019.)

Meiran kaikki raakakahvit hankitaan Cofiroasters Groupiin kuuluvan hankintayhtiön Cofiroastersin kautta ja suurin osa Meiran hankkimasta kahvista tulee Hondurasista, Brasiliasta, Kolumbiasta ja Keniasta. (Luotettavat tuotteet ja palvelut 2019.) Meiran kaikki raakakahvihankinnat pohjautuvat kahvitoimittajille pohjautuvaan *Suppliers Guidelines* -ohjeistukseen. Ohjeistus pitää sisällään ympäristövastuun sekä sosiaalisen vastuun vaateet. Kahvia myyvän vientiyrityksen tulee sitoutua säädöksiin ja toimintaperiaatteisiin, jos se aikoo myydä raakakahvia Cofiroastersille eli Meiran hankintayhtiölle. Ohjeistus kieltää muun muassa syrjinnän ja pakkotyövoiman käytön sekä vaatii hygieenisiiä saniteettitiloja. Lisäksi Meiralla on oma *Code of Conduct*, johon toimittajien edellytetään sitoutuvan. (Kestävän kehityksen puolesta 2019.)

9.6 Materiaalien ekologisuus

Sekä Meira että Paulig ovat ottaneet tiukan otteen pakkausmateriaalien kehittämiseksi entistä ympäristöystävällisemmiksi. Paulig on linjannut, että sen tavoitteena on lanseerata yhä useampia kahveja uusiutuvista raaka-aineista tuotettuihin pakkausmateriaaleihin, joita yritys kehittää yhdessä pakkausmateriaalitoimittajien kanssa. Tähän asti Pauligin tavoitteet ovat menneet suunnitelmien mukaan. Vuoden alusta Paulig oli onnistunut saamaan kaikki kaupunkikahvit (Barcelona, New York, Parisien, Sydney ja Havana), Juhla Mokka luomu- ja Mundo vakuumpakatut eli niin sanotut tiiliskivipaketit sekä osan

papukahveista 45-prosenttisesti uusiutuvista ja kahvispohjaisista raaka-aineista valmistettuihin pakkauksiin. (Uusiutuvia raaka-aineita yhä useammissa pakkauksissa 2019.)

Uuden, aiempaa ympäristöystävällisemmän pakkausmateriaalin tunnistaa kahvipaketin sivusta löytyvästä maininnasta *10–20 % less CO2 on package* eli pakkausmateriaalin kehitys on vähentänyt 10–20 prosenttia kahvipaketin hiilijalanjälkeä. Kehitystyö on kuitenkin jatkuvaa, ja tälläkin hetkellä kehitystyön alla on laminaatteja, joiden ympäristötehokkuus on vielä parempi. Paulig on asettanut tavoitteekseen, että vuoden 2025 loppuun mennessä yrityksen kaikki vakuumpakatut kahvit on pakattu 100 prosenttisesti uusiutuvista raaka-aineista valmistettuihin pakkausmateriaaleihin. (Uusiutuvia raaka-aineita yhä useammissa pakkauksissa 2019.)

Myös Meira haluaa kehittää jatkuvasti pakkaamistaan, jossa se ottaa huomioon materiaalien, energian ja veden kestävän käytön. Meira haluaa viedä ympäristöystävällisyyden pakkausmateriaalien osalta niin pitkälle kuin mahdollista ja samalla yritys pyrkii valitsemaan mahdollisuuksien mukaan aina kotimaisia materiaalitointajia. (Kestävän kehityksen puolesta 2019.)

9.7 Ekologinen tuotanto

Ekologisella tuotannolla on useita eri osatekijöitä, jotka jo yksittäisinä tekijöinä vaikuttavat yritysten ympäristövastuutoimintaan. Suurimmaksi osaksi ekologinen tuotantoprosessi keskittyy kuitenkin materiaali- ja energiatehokkuuteen. Ympäristön kannalta on hyvin olennaista, että toiminnasta syntyy mahdollisimman vähän hävikkiä niin pakkausmateriaalien kuin kahvin osalta. Tällöin myös tuotantoprosessin tuottama jätteen määrä vähentyy olennaisesti. Myös edellisessä kappaleessa mainittu pakkausmateriaalin raaka-ainekehitys on olennainen osa ekologista tuotantoa.

Ekologisen tuotannon kannalta olennaista on keskittyä pakkausmateriaalien lisäksi tuotannon energianlähteisiin. Paulig on paahtanut kaikki Vuosaaren paahtimolla tuotetun kahvinsa kotimaisella biokaasulla vuodesta 2015 lähtien, ja paahtimon käyttämä energia on 100-prosenttisesti uusiutuvaa. Paulig on sitoutunut vähentämään ilmastovaikutuksiin 40 prosentilla vuoden 2020 loppuun mennessä. (Vastuullisuustyö yksissä kansissa 2018.) Pauligia biokaasuun siirtymisessä auttoi uusi, vuonna 2011 toimintansa aloittanut tehdas aivan Vuosaaren sataman läheisyydessä. Meira puolestaan on tällä hetkellä kar-

toittamassa mahdollisuuksia hyödyntää uusiutuvaa energiaa. Meiran ongelmana on kuitenkin huomattavasti vanhemmat tuotantotilat, jotka eivät ole energiantuotannon suhteen tarpeeksi joustavat. (Sinisalo 2019.)

9.8 Ympäristöohjelmat, -standardit ja -raportointi

Molemmat kohdeyritykset perustavat ympäristövastuuohjelmansa ISO 14001 ympäristöjohtamisen standardiin, jonka lisäksi yritykset hyödyntävät myös ISO 9001 laadunvalvonnan standardia. (Sinisalo 2019; Ympäristö 2019.) Meira on lisäksi määrittänyt ympäristötavoitteita, joiden kehittymistä ja toimintaa tarkastellaan vuosittain. Meiran osalta ympäristövastuulla on hyvin korostunut asema, sillä yhtiön kahvipaahtimo sijaitsee aivan Helsingin ytimessä, Vallilassa. Sijainti korostaakin Meiran asemaa osana ympäristöä ja yhteisöä ja tuo terävän lisämausteen ympäristövastuun osalta. (Vastuullisuus ohjaa Meiran toimintaa 2019.)

Paulig aloitti vuonna 2017 konsernin tasoisen ympäristöohjelman tavoitteenaan yhtenäistää eri divisioonien ympäristötyötä. Ympäristöohjelman keskeisin tavoite on laatia konsernille yhtenevät ympäristötavoitteet, KPI (*Key Performance Indicators*) -mittarit ja tehtävät. Näiden lisäksi yritys haluaa kehittää ja tukea jo parhaiksi todettujen käytänteiden jakamista sekä kehittää sisäistä osaamistaan organisaation eri tasoilla ja kehittää divisioonien välistä yhteistyötä. Ohjelma pitää sisällään kolme erilaista osa-aluetta: resurssien käyttö (jätteet, kierrätys/uusiokäyttö), kasvihuonekaasujen ja energian kulutuksen sekä käytettävien kemikaalien ja vaarallisten aineiden määrän vähentäminen. (Ympäristö 2019.)

Vaikka ISO-standardit keskittyvät omille osa-alueilleen, kulkevat ne usein myös toistensa kanssa käsi kädessä. Laadukas laadunvalvonta on omiaan tukemaan ympäristötekijöitä esimerkiksi jätteen syntymisen osalta. Ympäristöjohtaminen puolestaan tarvitsee tehokasta laadunvalvontaa tehostaakseen omia toimintojaan.

Sekä Meira että Paulig raportoivat omasta vastuullisuudestaan konsernitasolla. Meiran vastuuraportoinnista vastaa italialainen emoyhtiö Massimo Zanetti Beverage Group. Pauligin vastuuraportista vastaa puolestaan Paulig Group. Molemmat yritykset ovat julkaisseet vastuullisuusraportit vuosittain. (Raportointi 2019; Massimo Zanetti Beverage Group 2019.)

10 Ympäristövastuun merkitys, motiivit ja vaikutus liiketoiminnassa

10.1 Ympäristövastuun merkitys kahviliiketoiminnassa

Kahviliiketoiminta on hyvin laajasti sidoksissa ympäristöön niin Suomessa kuin kahvin alkuperämaissakin. Meira ja Paulig ovat tehostaneet ympäristövastuutoimien näkyvyyttä sekä avoimuutta. Samalla FIBS ry:n tutkimukset loivat ilmeisen ja relevantin tutkimuspohjan työn lopputuotokselle, joka vaati kuitenkin vielä empiirisen tutkimusosan työn vakuuttavuuden sekä viitekehysten ja lopputulosten välisen vuorovaikutuksen toteuttamiseksi.

Ympäristövastuu on ajankohtainen ja yritystoiminnan kannalta jatkuvasti tärkeämpi sekä merkityksellisempi tekijä. Seuraavissa kappaleissa Meiran toimitusjohtaja, Raimo Sinisalo kertoo ajantasaista tietoa Meiran ympäristötoiminnasta ja sen roolista yrityksen strategisena tekijänä. Lisäksi haastattelu avaa sitä, kuinka hyvin Meiran ympäristövastuutoimet vastaavat kansallisten sekä kansainvälisten ympäristösäädösten vaatimuksiin. Haastattelu toteutettiin paikan päällä Meiran paahtimolla Helsingin Vallilassa. Myös FIBS ry:n tutkimus nousi haastattelussa entistä vaikuttavammaksi työn rakenteen ja pohjan kannalta, sillä Sinisalo kertoi myös Meiran kuuluvan FIBS ry:n jäsenistöön, ja hän on itse ollut vastaamassa kyselyyn. Haastattelukysymykset löytyvät liitteestä.

10.2 Ympäristölaskenta ja -toimet osana Meiran strategiaa ja kilpailukykyä

Varsinaisella ympäristölaskennalla ei ole vielä kovinkaan suurta osaa Meiran toiminnassa. Sinisalo totesi kuitenkin, että Meira on tehnyt energiakatselmusta, joka on myös lakiin perustuva ja lähimpänä vaikutusmahdollisuutta sekä helpompi laittaa konkreettisiin tavoitteisiin. Samalla energiakatselmus asettuu suoraan myös Sinisaloon omaan vaikutuspiiriin ja hän totesikin, että Meira on hyvin kiinnostunut seuraamaan alan tuoreimpia tutkimustietoja juuri ympäristölaskennan osalta. (Sinisalo 2019.)

Yrityksille ympäristövastuu on paljon muutakin kuin vain varsinaista vastuutyötä. Se tarkoittaa usein myös tehokkaampia prosesseja etenkin energian sekä raaka- ja tarveainesten osalta ja onkin hyvin merkittävä säästötekijä. Lisäksi yrityksen on huomioitava, että ympäristövastuu on vain yksi kolmesta yritysvastuun osa-alueesta, eikä yritys voi keskittyä suoraan yhteen osa-alueeseen ilman, että se käsittelee samalla myös sosiaalista vastuuta sekä tuotteiden ja palveluiden vastuuta. (Sinisalo 2019.)

Ympäristövastuu on yritysvastuun osa-alueena osa koko Meiran liiketoimintastrategiaa. ”Ympäristövastuu nivoutuu meillä hyvin laajalti eri toimintoihin eikä ole niin yksiselitteinen vaan se ottaa kantaa tuotesuunnitteluun, pakkaussuunnitteluun ja investointeihin”, Sinisalo taustoitti. Ympäristövastuu liittyy siis hyvin olennaisesti moniin eri toiminnanprosesseihin eikä sitä nähdä Meiralla minkäänlaisena muusta liiketoiminnasta irrallisena prosessina, vaan se on yksi palanen päivittäisessä liiketoiminnassa. (Sinisalo 2019.)

Kahviliiketoiminnassa erilaiset yhteiskunnalliset epäkohdat ovat hyvin vahvasti läsnä etenkin koko liiketoiminnan alkutekijöissä, viljelyssä ja raakakahvin hankinnassa. Siksi ympäristövastuun on helppo ajatella olevan tärkeä osa kahviliiketoimijan kilpailukykyä ja yksi erottava osatekijä oman markkina-aseman kasvattamisessa sekä yleisenä liiketoiminnan kehittäjänä. Sinisalo ei kuitenkaan nähnyt ympäristövastuun tuovan Meiralle varsinaista kilpailuetua, vaan hän koki, että kahviliiketoiminnassa Suomessa mukana olevat yritykset toimivat kaikki niin vastuullisesti, ettei laadukas ympäristövastuutyö luo varsinaisesti kilpailuetua. Samalla hän kuitenkin totesi, että mikäli ympäristövastuutyötä ei yrityksessä tehtäisi, olisi sillä suuri vaikutus yrityksen liiketoiminnan kannalta. (Sinisalo 2019.)

Sinisalo koki, että Suomi ja muut Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä ympäristövastuun suhteen, ja näissä maissa vahva sitoutuminen ympäristövastuuseen on ”must”-juttu eli toisin sanoen yritysten on Suomessa ja muissa Pohjoismaissa hoidettava ympäristövastuu kunnolla, jotta se pystyy pärjäämään kilpailijoillensa. Samalla Sinisalo kertoi, ettei ympäristövastuutoiminnoissa pysty olemaan kovinkaan innovatiivinen ja uniikki, sillä toiminnot on hyvin helppo kopioida ja täten kilpailuedun saavuttaminen on äärimmäisen hankalaa. (Sinisalo 2019.)

10.3 Ympäristövastuutoimet ja tärkeimmät osatekijät

Kuten jo luvussa 9.6 kirjoitin, Meira pohjauttaa ympäristöjohtamisen ISO 14001 standardiin, joka yrityksellä on ollut käytössä jo pitkään. ISO 14001:n tukena on ISO 9001 laadunvalvonnan standardi. Sinisalo totesikin, että ISO 9001 toimii osittain ISO 14001:n kanssa päällekkäin, ja standardit ovat toistensa tukena ja tuovat lisäarvoa toisilleen. Lisäksi Meira hyödyntää tuoteturvallisuuden ISO 22000 standardia. Ennen kuin ISO 14001 standardi otettiin käyttöön, Meira seurasi ja kokeili pidemmän aikaa standardin toimintaa sekä valmisteli sen käyttöönottoa. (Sinisalo 2019.)

Meira on mukana Helsingin ilmastokumppaneissa, jonka tavoitteena on saada Helsingistä vuoteen 2035 mennessä hiilineutraali. Lisäksi Meira on mukana S-ryhmän Iso juttu -kampanjassa, jonka tavoitteena on vähentää mukana olevien yritysten kanssa miljoona tonnia päästöjä vuosien 2015–2030 välillä. (Iso juttu 2019.)

Kahvin alkuperämaissa Meiraa edustaa yrityksen käyttämä hankintayhtiö Cofiroasters, jonka toiminta alkuperämaissa pitää sisällään muun muassa paikallisten toimintojen kehittämistä, esimerkiksi toimittamalla vedensuodattamia tiloille ja kouluttamalla viljelijöitä toiminnan kehittämiseksi. Lisäksi hankintayhtiö antaa käytännön tukea sertifikaattien ylläpitämiseen (Rainforest, Reilu kauppa ja UTZ), joiden tehtävänä on kehittää ja parantaa ihmisten elintasoja köyhillä alueilla hyvin laajoin ja moninaisin toiminnoin. (Sinisalo 2019.) Nämä toiminnot ovat omiaan vakauttamaan toimintaa alkuperämaissa ja samalla pitkäaikaiset kumppanuudet tiivistävät ja tehostavat raaka-ainehankintojen kumppanuussuhteita.

”Alkuperämaissa toimimisessa on mukana aina sekä sosiaalinen että ympäristöllinen vastuu, joita ei voi täysin erottaa toisistaan”, totesi Sinisalo. Sinisalon mukaan mukana on koko hankintaketju ja siinä mukana olevat ihmiset, minkä lisäksi mukana on myös ympäristövastuu. Kahviliiketoiminnan osalta vastuullisuustoimet ovat Pohjoismaisten toimijoiden osalta jo oikein hyvin hoidettu, ja kahvitoimijoita voidaan pitää asian suhteen jopa edelläkävijöinä ja sosiaalisista tekijöistä ollaan siirtymässä yhä enemmän ympäristövastuutoimiin. (Sinisalo 2019.)

Raaka-ainehankintojen lisäksi Meiralla on kumppanuushankkeita myös materiaalipuolella, jossa Meira suosii kotimaisia toimijoita, ja yritys pyrkiikin kehittämään yhdessä materiaalitoimittajien kanssa pakkausmateriaaleja, jotka ovat entistä helpompia kierrättää. Pakkausmateriaalien kehityksen kannalta keskeisimpiä kehitystoimia ovat niin sanotun tuplalaminaatin käytön lopettaminen, pakkausmateriaalien ohentaminen ja pakkausmateriaalien raaka-aineiden pohjautuminen kierrätystuotteisiin. (Sinisalo 2019.)

Pohjautuen Ilmastokumppani -hankkeeseen, Meira pyrkii suosimaan kahviliiketoiminnassaan uusiutuvaa energiaa. Ketsuppien valmistuksessa Meira hyödyntää nykyään jo biokaasua. Uusiutuvan energian hyödyntämisessä ja sen käyttöönottonopeudessa Meiraa hidastaa kuitenkin tehtaan ikä, joka estää nopeat reagoinnit asian suhteen. Tehtaan sijainnilla on myös suora viranomaisvaikutus ympäristövastuun osalta. ”Meillä on ympäristölupa toimintaan ja sitä kautta Meiran toimintaa seurataan koko ajan”, kertoi Sinisalo.

Kahvintuotanto ei hänen mukaansa kuitenkaan ole suurin riski ympäristötekijöiden kannalta. (Sinisalo 2019.)

10.4 Liikkeellepanevat tekijät

FIBS ry:n yritysvastuu 2017-tutkimuksessa, jota käsittelin luvussa 8.1, yritys vastuun kannalta tärkeimmäksi yksittäiseksi liikkeellepanevaksi tekijäksi nousi yrityksen ylin johto, jonka jälkeen tulivat asiakkaat, omistajat ja sijoittajat, henkilöstö ja viidentenä lainsäädäntöelimet. Myös Sinisalo koki, että ympäristövastuutyössä tärkein liikkeellepanija on yrityksen ylin johto, mutta Sinisalol mielestä myös yrityksen henkilöstön rooli vastuullisuustyössä on äärimmäisen tärkeä ja hän pitikin omaa henkilöstöä seuraavaksi tärkeimpänä tekijänä. Hän korosti päivittäisen työn merkitystä ympäristövastuun osatekijänä. (Sinisalo 2019.)

Samalla esiin nousi myös sukupolvikysymys. Sinisalo totesi, että varsinkin nuoremmat työntekijät ovat yhä tietoisimpia ja kiinnostuneempia vastuullisuudesta, joka nousee esiin jo työntekijöiden rekrytointiprosesseissa, jolloin työnhakijat haluavat tietää, vastaavatko yrityksen arvot heidän omia arvojaan. Meiralla on myös oma aloitetoimikunta, joka käsittelee työntekijöiden laatimia aloitteita eli kehitysehdotuksia. Sinisalo pitääkin aloitetoimikuntaa ja aloitelaatikkoa suuressa arvossa, sillä sitä kautta saa toiminnan kehityskohdista ensiarvoisen tärkeää tietoa, joka voisi muuten jäädä monilta vastuullisilta pimentoon. (Sinisalo 2019.)

10.5 Ympäristövaatimukset sidosryhmille

Sinisalo kertoi, että Meiralla on oma *Code of Conduct* -ohjeistus, mutta se keskittyy enemmän sosiaalisiin tekijöihin. Samalla se kuitenkin edellyttää myös ympäristövastuun kunnioittamista. ”Mikäli raakakahvin jättää pois niin pääosin pakkausmateriaali tulee Suomesta”, kertoi Sinisalo (2019).

Sinisalon mukaan Meiralla on kuitenkin tarkoitus siirtyä kokonaan sertifioituihin kahveihin vuoteen 2022 mennessä. Tavoite kasvattaa tietenkin muun muassa kahvilojen ympäristöllisiä toimintavaatimuksia ja käytäntöjä, jotta kahvit pääsevät sertifioituiksi. ”Tämän vuoden aikana vähintään 40 prosenttia Meiran hankkimasta kahvista tulee olemaan sertifioituja”, totesi Sinisalo (2019).

10.6 Ympäristösäädösten noudattaminen

Sinisaloon näkemyksen mukaan Suomi ja muut Pohjoismaat ovat ympäristövastuun kannalta edelläkävijöitä, jotka noudattavat jo olemassa olevia ympäristösäädöksiä erinomaisesti. Hänen mukaansa säädöksiä joudutaan mahdollisesti tekemään Euroopan unionin tasolta sitovammiksi muun muassa Etelä-Euroopan maiden takia, jotta kyseiset maat saataisiin mukaan ympäristötoimiin, mikä Sinisaloon mukaan aiheuttaa lainsäätäjille suuremman paineen kuin Pohjoismaiset toimijat. (Sinisalo 2019.)

Meiralla on lisäksi oma vastuullisuustyöryhmä. Työryhmän jäsenistö kattaa koko organisaatorakenteen eli jokaiselta organisaatiotasolta on työryhmässä oma edustaja. Näin ollen Meiran johtoryhmä saa hyvin kokonaisvaltaisen ja tarkan kuvan yrityksen vastuullisuustoimista ja -kehityksestä koko organisaation tasolta. (Sinisalo 2019.)

10.7 Ympäristövastuun rooli tulevaisuuden liiketoiminnassa

”Tavoitteenamme on, että toiminnastamme aiheutuva sekajäte tulee poistumaan kokonaan vuoden 2020 aikana”, kertoi Sinisalo. Suurimmat ympäristövastuulliset vaikutusalueet ovat Sinisaloon mukaan toiminnan lähialueilla, mutta vaikuttavuutta tavoitellaan koko toimintaketjuun. Sinisalo otti kantaa myös autojen käyttöön, joiden päästöt lasketaan suoraan ympäristöveroiksi. (Sinisalo 2019.)

Sinisaloon mukaan nimenomaan ajoneuvojen päästöihin on tulossa tiukennuksia, ja hän väläyttelikin mahdollisuutta strategisesta päätöksestä, jonka mukaan autopoliitiikka otettaisiin tiukemmin mukaan Meiran toimintaan nimenomaan autoilun vaikutuksen minimoimiseksi. Vielä loppuun Sinisalo totesikin, että ”niistä pienistä puroista syntyy se iso virta”. (Sinisalo 2019.) Lause tiivistää hyvin koko ympäristövastuutoiminnan ytimen, aina ei tarvitse tavoitella suuria, kunhan se vain tehostaa toimintaa.

11 Tulokset ja yhteenveto

Opinnäytetyössäni lähdin tutkimaan erittäin laaja-alaista, mutta ajankohtaista tutkimusaihetta. Ympäristövastuulla tulee olemaan tulevaisuudessa yhä merkittävämpi osa yritysten liiketoiminnan prosesseissa ja päätöksenteossa. Opinnäytetyössäni tutkin ympäristövastuutoimintaa vähittäismyynnin osalta kahden Suomen suurimman toimijan Gustav Pauligin ja Meiran toimesta. Tutkimuksessani päädyin tarkastelemaan kahta asiaa, ympäristövastuun roolia strategian osatekijänä sekä yritysten niin kansainvälisten kuin kansallistenkin pakollisten ja vapaaehtoisten lainsäädösten noudattamista.

Tutkimuksessa sain hyvin relevanttia ja laadukasta tietoa ympäristövastuun roolista Meiran ja Pauligin liiketoiminnan strategisena tekijänä. Tutkimukselle lisää uskottavuutta ja pohjaa toi Meiran toimitusjohtaja Raimo Sinisalon haastattelu. Haastattelussa Sinisalo totesi, että ympäristövastuuta ei ajatella mitenkään yksittäisenä prosessina yrityksen toiminnassa vaan se on hyvin kokonaisvaltainen toiminto, joka pitää sisällään monia toiminnalle keskeisiä osatekijöitä.

Ympäristövastuu on jatkuvasti kohdeyritysten strategian keskiössä, sillä ala on sidoksissa hyvin monenlaisiin ympäristötekijöihin tuotteen koko elinkaaren ajan. Lisäksi kahvitoimijoiden on hyvin vaikea erottaa ympäristövastuuta muista yritysvastuun osatekijöistä. Kahvi on tuotteena ainutlaatuinen, sillä kahviliiketoiminnan keskeisin prosessi, kahvinviljely, tapahtuu pääosin trooppisella vyöhykkeellä kahvin alkuperämaissa. Alkuperämaissa tapahtuva kahvin viljely ja prosessointi vastaavat 68 prosentista kahvin ympäristövaikutuksista yhtä kahvikupillista kohden. Logistiset ja tuotannolliset toimintaprosessit vastaavat vain 4 prosenttia kokonaisympäristövaikutuksista ja valmistus 11 prosenttia. Loput ympäristövaikutukset syntyvät kahvin elinkaaren viimeisistä hetkistä tiskauksen ja jätteen muodossa.

Meiran ja Pauligin lyhyen ja pitkän aikavälin strategiset toimet ovatkin keskittyneet juuri ympäristövaikutuksiltaan tärkeimmille liiketoiminnan osa-alueille. Kahvitoimijoiden ympäristövastuulliset toimet liittyvät hyvin paljon erilaisiin hankkeisiin kahvin alkuperämaissa ja pakkausmateriaalien kehitykseen eli juuri ympäristövaikutuksien osalta kahvin elinkaaren keskeisimmille osa-alueille. Paulig ja Meira ovat strategisesti mukana tuke-
massa kahvinviljelytoimintaa kumppanuushankkeidensa myötä, joskin Meiralla toiminnasta vastaa sen emoyhtiö Massimo Zanetti Beverage Groupin käyttämä hankintayhtiö

Cofiroasters. Toiminnan peruselementit ovat kuitenkin aivan samoja Pauligilla. Strategisessa mielessä Paulig pystyy hyödyntämään kumppanuushankkeitaan laajemmin esimerkiksi markkinoinnin avulla, sillä se on kumppanuushankkeidensa kautta suora toimija ilman erillisen hankintayhtiön taustavaikutusta.

Kahvinviljelyyn kohdistuu ennennäkemättömiä haasteita, jotka pohjautuvat suurelta osin ilmastonmuutoksen aiheuttamiin seurauksiin. Strategisten kumppanuushankkeiden toiminta perustuu ympäristövastuullisesti juuri näiden ilmastonmuutoksen luomien uhkakuvien, kuten ilmaston lämpenemisen ja tuholaislajikkeiden määrän kasvun ennaltaehkäisyyn ja vaikutusten hidastamiseen. Strategisten toimien on tarkoitus kehittää viljelyalueiden vedenkulutusta, parantaa satoja ja tehostaa viljelijöiden osaamista, joka näkyy toiminnan teknillisenä kehityksenä. Lisäksi kumppanuushankkeet ovat parantamassa kahvin alkuperämaiden infrastruktuuria ja viljelijöiden työoloja sekä palkkausta.

Toinen selvä strateginen toiminta perustuu pakkausmateriaalikehitykseen, joka oikeastaan sisältyy tuotannontekijöihin, mutta jonka ympäristövaikutukset syntyvät suurimmalta osin vasta tuotteen elinkaaren viimeisimmässä vaiheessa eli hävityksessä. Sekä Paulig että Meira ovat jo pidemmän aikaa pyrkineet tehostamaan materiaalien kehitystä yhdessä materiaalien toimittajien kanssa. Materiaaleista on pyritty tekemään entistä ohuempia ja niiden materiaalia on pyritty viemään luonnonmukaiseen ja uusiutuvaan suuntaan.

Tällä hetkellä Paulig on onnistunut kehittämään pakkausmateriaalejaan siten, että kahvipaketin hiilijalanjälki on vähentynyt 10–20 prosentilla. Paulig on asettanut strategiseksi tavoitteekseen, että vuoden 2025 loppuun mennessä kaikki vakuumpakatut kahvit ovat pakattu 100-prosenttisesti uusiutuvista raaka-aineista valmistettuihin pakkausmateriaaleihin. Myös Meira on kehittänyt omaa pakkausmateriaalia huomioiden materiaalien, energian ja veden kestävän käytön. Samalla Meiran toimitusjohtaja Sinisalo linjasi, että Meira tulee viemään ympäristöystävällisyyden niin pitkälle kuin mahdollista pakkausmateriaalien osalta ja pyrkii suosimaan kotimaisia toimittajia mahdollisuuksien mukaan.

Etenkin Euroopan unionin tasoisten ympäristösäädösten ongelma on se, että ne eivät sido yrityksiä vaan pohjautuvat pitkälti vapaaehtoisuuteen. Monin paikoin Suomen kansallinen lainsäädäntö on jopa EU-lainsäädäntöä tiukempi, vaikka Suomen ympäristölainsäädäntö kehittyikin pääsääntöisesti EU-lainsäädännön mukaisesti. Pohjoismaat, ja

etenkin suomalaiset kahvitoimijat ovat kuitenkin Sinisalon mukaan ympäristövastuun edelläkävijöitä, ja siitä on helppo olla samaa mieltä.

Sekä Meira että Paulig perustavat ympäristöohjelmansa kansainväliseen ympäristöjohtamisen ISO 14001 standardiin, jonka tukena on myös laadunvalvonnan ISO 9001 standardi, joka menee osittain ISO 14001 standardin kanssa päällekkäin. Standardit ovat tukemassa toisiaan esimerkiksi jätteen määrän vähentämisen ja tuotannon tehostamisen osalta. Meira on määrittänyt ympäristöohjelmansa lisäksi ympäristötavoitteita, joiden kehittymistä sekä toimintaa seurataan ja tarkastellaan vuosittain. Meiran osalta myös sijainti korostaa yrityksen asemaa ympäristövastuun eturintamassa, jossa siltä vaaditaan myös ympäristölupa valtion viranomaisten kautta, jotta liiketoimintaa voidaan ylläpitää.

Myös Paulig aloitti vuonna 2017 koko Paulig Groupin tasoisen ympäristöohjelman, jonka tavoitteena on tehostaa divisioonien välistä ympäristötyötä ja kehittää ympäristövastuuseen liittyviä toimintatapoja. Lisäksi ohjelman johdosta kehitettiin konsernitasoiset KPI (*Key Performance Indicators*) -mittarit ja tehtävät. Ohjelma pitää sisällään resurssien käytön (jätteet, kierrätys/uusiokäytön), kasvihuonekaasujen ja energian kulutuksen sekä käytettävien kemikaalien ja vaarallisten aineiden käytön vähentämisen. Myös Meira toteuttaa ympäristölaskennassaan lakisääteisen energian kulutuksen laskennan.

Sekä Paulig että Meira haluavat pitää huolen, että niiden ympäristövastuutoimet eivät käsitä pelkästään niiden omia toimintatapoja vaan yritykset vaativat ympäristövastuutoimia myös omilta sidosryhmiltään. Tämän johdosta molemmat yritykset ovat luoneet *Code of Conduct* -ohjeistukset, joita yritysten sidosryhmien on noudatettava. Ohjeistus korostuu etenkin raakakahvin hankinnan kohdalla, josta myös yleensä suurimmat puutteet usein löytyvät. Sinisalon mukaan ympäristövastuuasiat on kuitenkin hoidettu erityisesti pohjoismaisten kahvitoimijoiden osalta laadukkaasti. Yrityksien *Code of Conduct* -ohjeistukset noudattavat lisäksi OECD:n luomia suuntaviivoja monikansallisille yrityksille ja YK:n *Global Compact* -ohjelman kymmentä periaatetta, joissa otetaan kantaa myös ympäristövastuutoimiin.

Tutkimukseni osoitti, että ympäristövastuutoimet ovat kahviliiketoiminnassa hyvin tärkeä ja konkreettinen osa. Kuten Sinisalo sanoikin, ympäristövastuu on niin hitsaantunut osa arkista liiketoimintaa, ettei sitä voi oikein tutkia yksistään, vaan ympäristövastuusta pu-

hutaan liiketoiminnan kokonaisuutena. Sekä Paulig että Meira vastaavat sekä kansallisiin että kansainvälisiin ympäristövaatimuksiin esimerkillisen hyvin ja noudattavat toiminnassaan laajasti ja kokonaisvaltaisesti monia vapaaehtoisiaakin säädöksiä. Kahvitoimijoita voidaankin pitää ympäristövastuun edelläkävijöinä, joista monet muut toimialat voivat ottaa mallia.

Ympäristövastuu on kahviliiketoiminnassa merkittävä kilpailukyvyn osa-alue, mutta se ei kuitenkaan tuota Meiralle tai Pauligille varsinaista kilpailuetua, sillä ympäristövastuusäädösten noudattaminen on kahvitoimialalla laajamittaista ja laadukasta. Ympäristövastuutoiminnan laadukasorganisointi pitää yrityksen kilpailijoiden tasolla eikä toisaalta myöskään laske yrityksen kilpailukykyä. Tärkeänä osatekijänä on kuitenkin toiminnan avoimuus, jolloin ympäristövastuusta saatava hyöty korostuu ja tuo yrityksen lähelle kuluttajia.

Molempien kohdeyritysten ympäristövastuutoiminta on niin vahvalla tasolla, ettei niihin kohdistu kovinkaan suurta lainsäädännöllistä muutospainetta. Lainsäädännöllinen muutospaine etenkin Euroopan unionin tasolla kohdistuu Etelä-Euroopan maiden toimijoiden suunnalta, joiden osalta ympäristösäännösten noudattaminen on paljon pohjoismaisia toimijoita heikommalla tasolla. Kahviliiketoiminta on Suomessa toteuttanut ympäristövastuun kehittämistä niin laadukkaasti etenkin kahvin alkuperämaissa, että ympäristövastuutoimien tulevaisuuden painotus onkin siirtymässä enemmän paikalliselle tasolle. Mahdollisuuksia kuitenkin esimerkiksi ympäristölaskennan kehittämiseksi on olemassa, jolloin ympäristölaskentaa alettaisiin hyödyntää tarkemmin yksittäisten prosessin osalta.

Tulevaisuus on tuomassa varmasti monenlaisia muutostekijöitä ympäristövastuun eri osa-alueille, joista esimerkkinä voidaan mainita autojen tuleva päästöverotuksen tiukennus. Kahviliiketoiminnassa on keskitytty tarkkailemaan ja kehittämään ympäristövastuutoimia tähytysputken läpi, mutta tulevaisuudessa yritysten on yhä enemmän katsottava omien varpaidensa viereen, jotta toimintaa voidaan kehittää paikallisesti ja kansallisella tasolla.

Olenaisia kehitystoimia voisi olla esimerkiksi hävikittömyys ja veden- sekä energiankulutuksen täydellinen optimointi. Samalla voitaisiin pohtia, olisiko strategisesti mahdollista toimia ilman ajoneuvoja ja kuinka paljon yritys voisi vähentää tarpeettomia lentomatkusteluita. Lisäksi on mielenkiintoista seurata, tuleeko esimerkiksi keinoiljely jossain vai-

heessa muuttamaan kahvintuotannon normeja, mikä vähentäisi ympäristövaikutusten aiheuttamia toimintariskejä. Tällöin esimerkiksi tuholaisien torjunta ja veden kestävän kehityksen mukainen käyttö helpottuisi. Samalla ilmastonmuutoksen aiheuttamien sääntävaihteluiden vaikutus viljelysatojen tuottavuuteen minimoitaisiin.

Tutkimuksen lopputuloksen voidaan sanoa, että kahvitoimijat vastaavat enemmän kuin hyvin ympäristövastuusäädöksiin niin kansainvälisten kuin kansallisten säädösten osalta. Ympäristövastuutoiminta on asetettu toiminnan strategiseen keskiöön, joka on tehostanut olennaisesti toiminnan laajuutta ja laadukkuutta. Myös tulevaisuutta ajatellen ympäristövastuutoiminta vaikuttaa olevan hyvällä mallilla ja vastaamassa entistä paremmin ympäristönmuutoksen aiheuttamaan kasvavaan liiketoiminnan uhkaan kahvin luonnollisen viljelyn osalta.

Tutkimuksen tuloksia voidaan pitää luotettavina ja ympäristövastuutoiminnan osalta hyvin relevantteina. Työn laatua kasvatti Meiran toimitusjohtaja Raimo Sinisalon haastattelu, joka antoi uskottavuuden sekä tutkimuksen empiiriselle että teoreettiselle pohjalle. Sinisalon haastattelu antoi korkealuokkaista informaatiota juuri siitä, miten ympäristövastuusta ajatellaan ja millaisena liiketoiminnan osa-alueena ympäristövastuu koetaan kahvialan yrityksen ylimmän johdon keskuudessa.

12 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyöprosessini lähti liikkeelle syksyllä 2018, mutta töiden ja kahdeksan kurssin lomassa opinnäytetyön tekemisestä muodostui mahdoton yhtälö toteuttaa. Varsinainen opinnäytetyöprosessi lähtikin rullaamaan kunnolla vuoden vaihteen jälkeen. Opinnäytetyön rytmittäminen onnistui mielestäni hyvin, ja osin kireä aikataulu satoi opinnäytetyön säännölliseen kirjoittamiseen.

Halusin valita aiheen, joka on yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja tärkeä. Opinnoissani olen suuntautunut laskentaan ja rahoitukseen ja koinikin, että työn tulisi liittyä olennaisesti johdon laskentatoimeen, joka vastaa tulevaisuuden niin työelämän kuin jatko-opiskelutavoitteitani. Työn aihe valikoitui lopulta aiemman työkokemukseni sekä viimeisimpien kurssikokonaisuuksien yhteensovittamisesta. Opinnäytetyöprosessin aikana jouduin

muutaman kerran vielä tarkentamaan työn rajausta, jotta tarvittava selkeys ja tutkittavuus säilyivät työn eri vaiheissa.

Opinnäytetyöprosessi alkoi teorian ja lähdekirjallisuuden etsimisellä sekä niihin tutustumisella. Ympäristövastuu on laajassa mittakaavassa hyvin ajankohtainen ja tuore aihe, minkä vuoksi kirjallisuutta aiheesta ei ole liiaksi asti. Saatavilla oleva materiaali on pääsääntöisesti kuitenkin hyvin relevanttia ja tuoretta tietoa, josta muodostui lopulta hyvin tärkeä osa omaa opinnäytetyötäni.

Erityisen hyviä kirjallisuuslähteitä työn lopputuloksen kannalta olivat Terhi Koipijärven ja Sari Kuvajan kirjoittama ”Yritysvastuu Johtamisen uusi normaali” (2017) ja Mikael Niskalan, Tomi Pajusen sekä Kaisa Tarna-Manin kirjoittama ”Yritysvastuu Raportointi- ja laskentaperiaatteet” (2013). Jälkimmäisestä kirjasta julkaistiin juuri uudistettu painos, mutta kirjalla oli niin paljon kysyntää, että jouduin luopumaan toiveesta saada hyödynnettyä tuoretta painosta omassa opinnäytetyössäni. Lisäksi on todettava, että ympäristövastuulaskennasta kertominen ei olisi onnistunut ilman Tuula Pohjolan kirjoittamaa ”Johda ympäristöasioita tehokkaasti- ympäristöosaaminen menestystekijänä” (2003), joka vahvisti omaa ympäristölaskentaosaamistani ja ymmärrystäni suuresti.

Lähdemateriaalien keräämisen jälkeen aloin työstämään opinnäytetyösuunnitelmaa, joka jälkikäteen tuntuu olleen vain pintaraapaisu aiheeseen. Suunnitelmaa laatiessani olin erittäin vakuuttunut ja varma, että opinnäytetyösuunnitelmani tulee olemaan hyvin työnteon tukena kattavuuden sekä aiheeseen paneutumisen johdosta. Jälkeenpäin on kuitenkin todettava, että aihe on niin laaja-alainen, ettei niin lyhyt suunnitelma tuonut oikeutta sille. Tästä syystä jouduinkin muutaman kerran täsmentämään omaa tutkimusaiheittani, mutta koen, että nämä täsmentävät muutokset veivät työn lopputuloksen kannalta oikeaan suuntaan.

Ympäristövastuu on etenkin kahviliiketoiminnassa hyvin tavoitteellinen ja tärkeä liiketoiminnan osa-alue. Käsitys ympäristövastuutoimien roolista Meiralla ja Gustav Pauligilla vain vahvistui työn edetessä, jolloin välillä tuntui kuin kahvitoimijat rakentaisivat opinnäytetyötäni puolestani verkkomateriaalin päivittyessä jatkuvasti uusine tutkimustietoineen. Tästä hyvänä esimerkkinä voin käyttää Pauligin Luonnonvarakeskukselta (Luke) tilaamaa tutkimusta yhden kahvikupillisen ympäristövaikutuksista, jota pystyin käyttämään hyödyksi sekä teoreettisessa että empiirisessä tutkimusosassa.

Teoreettisen viitekehyksen valmistuttua lähdin rakentamaan työn varsinaista tutkimusosaa, jonka suhteen jouduin hieman laajemmin pohtimaan toteutusta. Oma huolenaiheeni oli, kuinka saisin luotua tutkimuksesta uskottavan ja kattavan työn lopputuloksen kannalta. Lopulta löysin FIBS ry:n tekemiä yritysvaluuttatutkimuksia, joista lopulta päätin luoda suunnannäyttäjän tekemälleni empiiriselle tutkimukselle ja hyödyntää myös työn rakenteen osalta. FIBS ry:n tutkimukset pohjautuvat 200 Suomessa toimivan tuhannen suurimman yrityksen toimitusjohtajan tai muun yritysvaluuttasta vastaavan päällikön/johdajan kyselyvastauksiin.

Työn empiirisen tutkimuksen toteuttamista varten kävin hyvin laaja-alaisesti läpi FIBS ry:n yritysvaluuttatutkimusten tuloksia vuosilla 2017 ja 2018. Tutkimukset antoivat hyvin vakuuttavaa dataa ja informaatiota esimerkiksi siitä, miten suomalaiset yritykset kokevat yritysvaluuttan vaikutukset liiketoiminnan strategisena osatekijänä ja mitkä ovat keskeisimpiä liikkeellepanevia tekijöitä yritysten ympäristövaluuttatoiminnoissa. Tämän jälkeen vertailin ja analysoin yritysvaluuttatutkimuksia ja saatavilla olleita lähdemateriaaleja.

Mielestäni on tärkeää, että opinnäytetyö tarkastelee valikoitua aihetta havainnollistavalla ja uskottavalla tavalla. Tämän johdosta päätin työssäni hyödyntää FIBS ry:n laajaa ja relevanttia tutkimustietoa. FIBS ry:n tutkimuksen hyödyntäminen muodostui opinnäytetyöni kannalta vieläkin tärkeämmäksi tehdessäni empiiristä tutkimusta, jota varten sain haastateltavakseni Meiran toimitusjohtajan Raimo Sinisaloon. Hän kertoi Meiran olevan FIBS ry:n jäsen, ja hän itse on kyselyihin vastannutkin, joten laatimieni haastattelukysymysten tausta konkretisoitui entisestään. Empiirisen tutkimuksen osalta olisin voinut haastatella laajemminkin kahviliiketoiminnassa mukana olevia henkilöitä, mutta lopulta ympäristövaluuttasta päättävien henkilöiden haastatteleminen osoittautui laajassa mittakaavassa aikataulullisesti mahdottomaksi.

Sinisalo on tehtävässään ympäristövaluuttan keskiössä etenkin päätöksenteon osalta. Haastattelu antoi paljon uskottavuutta ja konkreettista tietoa ympäristövaluuttan yrityksen strategisena tekijänä sekä ympäristövaluuttasäädösten noudattamisesta ja merkityksestä liiketoiminnan kehitykselle. Ennen kaikkea Sinisaloon näkemykset ja asiantuntemus olivat avainasemassa tutkimuksen lopputuloksia ja yhteenvetoa rakentaessani.

Opinnäytetyöprosessin aikana huomasin, kuinka laaja-alaisesti pääsin hyödyntämään opintojen aikana opittuja asioita ja samalla kehityin erityisesti tiedonhaun ja tiedon yhdistämisen osa-alueilla oman aihealueen parissa. Koen, että oppimistani asioista on minulle

suuri hyöty tulevaisuudessa. Työn aihe oli mielestäni haastava, ja sitä kautta pääsin haastamaan myös itseäni aivan uudella tavalla. Halusin aiheen, josta minulla ei olisi ennestään luotuja vahvoja mielipiteitä vaan loisin mielipiteet tutkimuksen edetessä, ja tässä mielestäni onnistuin hyvin.

Aihe on niin ajankohtainen ja tärkeä kahviliiketoiminnan kehityksen kannalta, että se mahdollistaa tulevaisuudessa varmasti myös uusia tutkimusnäkökulmia. Aihetta voisi lähteä tutkimaan tarkemmin keskittymällä yksittäisiin prosesseihin ja niiden ympäristölaskennallisiin vaikutuksiin. Lisäksi aihetta voisi käsitellä sosiaalisen vastuun kannalta, joka on hyvin läheisessä tekemisissä ympäristövastuun kanssa.

Lähteet

About us 2019. UTZ. <https://utz.org/who-we-are/about-utz/>. Luettu 7.4.2019.

Agenda2030 kestävä kehityksen tavoitteet 2018. Yhdistyneet kansakunnat. <https://www.yk.fi/node/479>. Luettu 8.3.2019.

Aluehallintovirasto 2013. Ympäristöluvat. Päivitetty 12.1.2018. <https://www.avi.fi/web/avi/ymparistoluvat>. Luettu 27.3.2019.

ASQ 2019. Learn about quality. <https://asq.org/quality-resources/pdca-cycle>. Luettu 8.3.2019.

Coffee Development Projects 2019. International Coffee Organization. http://www.ico.org/what_we_do.asp. Luettu 17.3.2019.

Developing a sustainable coffee economy 2019. International coffee organization. http://www.ico.org/sustaindev_e.asp. Luettu 12.3.2019.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2017. Tehtävät ja toiminta. <http://www.ely-keskus.fi/web/ely/tehtavat-ja-toiminta>. Luettu 1.3.2019.

Ensimmäiset vuodet 2016. Yhdistyneet kansakunnat. <https://www.yk.fi/node/7>. Luettu 8.3.2019.

Eur-lex 2019. Ympäristö ja ilmastonmuutos. https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/environment.html?root_default=SUM_1_CODED=20&locale=fi. Luettu 7.3.2019.

EU:n ympäristöpolitiikka 2013. Ympäristöministeriö. Päivitetty 3.7.2017. http://www.ymparisto.fi/FI-FI/Kansainvalinen_yhteistyo/EUn_ymparistopolitiikka. Luettu 7.3.2019.

Euroopan unioni 2019. Perustietoa Euroopan unionista. https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_fi. Luettu 1.3.2019.

European Commission 2019. What is EMAS. http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm. Luettu 22.2.2019

Global Compact Network Nordic Countries 2019. Global Compact Finland Network – Global Compact Suomessa. <http://gcnordic.net/about-the-nordic-network/countries/finland/>. Luettu 17.3.2019.

GRI 2019. About GRI. <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx>. Luettu 22.2.2019.

Ilmatieteen laitos 2019. Ilmastonmuutos. <https://ilmatieteenlaitos.fi/ilmastonmuutoskysymyksia>. Luettu 8.4.2019.

International Coffee Organization 2019. Mission. http://www.ico.org/mision07_e.asp?section=About_Us. Luettu 8.3.2019.

Iso juttu 2019. Mikä on Iso juttu? <https://isojuttu.fi/mika/>. Luettu 5.4.2019.

Joining forces: UTZ and the Rainforest alliance 2019. UTZ. <https://utz.org/merger/>. Luettu 12.4.2019.

Joutsenvirta, Maria & Halme, Minna & Jalas, Mikko & Mäkinen Jukka 2011. Vastuullinen Liiketoiminta Kansainvälisessä Maailmassa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Jätelainsäädäntö 2017. Ympäristöministeriö. Päivitetty 22.8.2018. http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Jatelainsaadanto. Luettu 12.3.2019.

Jätelaki 646/2011. Annettu Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2011. Saatavilla osoitteessa <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110646>>

Kahvin sertifikaatit ja vastuullisuus 2019. Paulig Group. <https://www.paulig.fi/vastuullisuus/1-yleista-kahvista/kahvin-sertifikaatit>. Luettu 15.2.2019.

Kestävän kehityksen puolesta 2019. Meira. <https://meira.fi/fi/vastuullisuus/kestavan-kehityksen-puolesta>. Luettu 5.4.2019.

Koipijärvi, Terhi & Kuvaja, Sari 2017. Yritysvastuu: Johtamisen Uusi Normaali. 1. painos. Helsinki: Kauppakamari.

Kumppanuudet Pauligin kahvin hankinnan keskiössä 2019. Paulig Group. <https://www.paulig.fi/kahvijutut/mita-tarkoittaa-etta-kaikki-pauligin-kahvi-on-vastuulliseksi-varmennetuista-lahteista>. Luettu 4.4.2019.

Kumppanuushankkeet 2019. Gustav Paulig. <https://www.paulig.fi/vastuullisuus/3-kumppanuushankkeet>. Luettu 1.4.2019.

Leppiniemi Jarmo 2002. Tilisanomat. Ympäristöasiat tilinpäätöksessä. <https://tilisanomat.fi/yleiset/ymparistoasiat-tilinpaatoksessa>. Luettu 28.3.2019.

Luomu, UTZ, Reilu kauppa 2019. Paulig Group. <https://www.paulig.fi/kahvijutut/luomu-utz-reilu-kauppa-mita-sertifikaatit-tarkoittavat>. Luettu 22.2.2019.

Massimo Zanetti Beverage Group 2019. Sustainability. <http://investors.mzb-group.com/fase2/eng/shareholder-information/sustainability/#>. Luettu 7.4.2019.

Members of the International Coffee Organization 2018. International coffee organization. http://www.ico.org/members_e.asp?section=About_Us. Luettu 12.3.2019.

Missio, visio ja arvot 2019. Paulig Group. <https://www.pauliggroup.com/fi/tietoameista/missio-visio-ja-arvot>. Luettu 15.2.2019.

Mission 2019. International coffee organization. http://www.ico.org/mision07_e.asp?section=About_Us. Luettu 12.3.2019.

Missä kahvi kasvaa 2019. Gustav Paulig. <https://www.paulig.fi/vastuullisuus/1-yleistakahvista/missa-kahvi-kasvaa>. Luettu 12.4.2019.

Mäkelä Tuuli 2019. Elinkeinoelämän keskusliitto. Vastuullisuus liiketoiminnan ytimessä <https://ek.fi/mita-teemme/energia-liikenne-ja-ymparisto/vastuullisuus/>. Luettu 28.2.2019.

Niskala, Mikael & Pajunen, Tomi 2015. Kohti integroitua raportointia. Helsinki: ST-Akatemia.

Niskala, Mikael & Pajunen, Tomi & Tarna-Mani, Kaisa 2013. Yritysvastuu: Raportointi ja laskentaperiaatteet. Helsinki: KHT-media.

OECD 2017. OECD and the Sustainable Development Goals: Delivering on universal goals and targets. <http://www.oecd.org/dac/sustainable-development-goals.htm>. Luettu 12.3.2019.

Oivaltavia ratkaisuja, olennaista tietoa ja vankkaa osaamista 2017. Suomen ympäristökeskus. https://www.syke.fi/fi-FI/SYKE_Info. Luettu 1.3.2019.

Pohjola, Tuula 2013. Johda ympäristöasioita tehokkaasti: Ympäristöosaaminen menestekijänä. Helsinki: Talentum.

Rainforest Alliance 2019. Our impacts. <https://www.rainforest-alliance.org/impact>. Luettu 12.4.2019.

Raportointi 2019. Paulig Group. <https://www.pauliggroup.com/fi/vastuullisuus/raportointi>. Luettu 7.4.2019.

Ratsula, Niina 2016. Compliance: Eettinen ja vastuullinen liiketoiminta. Helsinki: Talentum.

Reilu kauppa 2019. Mikä on Reilu kauppa. <https://reilukauppa.fi/meista/mika-on-reilukauppa/>. Luettu 22.2.2019.

Rohweder, Liisa 2004. Yritysvastuu: Kestävää kehitystä organisaatiotasolla. Helsinki: WSOY.

Rolf Ladau 2018. The Paulig Code of Conduct for suppliers. <https://www.paulig-group.com/sites/default/files/2018-10/Paulig%20Code%20of%20Conduct%20for%20Suppliers%202018.pdf>. Luettu 3.4.2019.

Royal Botanic Gardens 2017. Is our daily cup of coffee under threat? <https://www.kew.org/read-and-watch/is-our-daily-cup-of-coffee-under-threat>. Luettu 12.1.2019.

Ruokavirasto 2019. Mikä on ruokavirasto? <https://www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/mika-on-ruokavirasto/>. Luettu 1.3.2019.

Sinisalo, Raimo. 2019. Toimitusjohtaja. Meira, Helsinki. Haastattelu 3.4.2019.

Suomen Standardisoimisliitto SFS 2015. ISO 9001 ja ISO 14001-standardit uudistettu. https://www.sfs.fi/ajankohtaista/uutiset/iso_9001_ja_14001_-standardit_uudistettu.3443.news. Luettu 4.4.2019.

Suomen ulkoministeriö 2017. Tietoa OECD:stä. <http://www.finlandunesco.org/public/default.aspx?contentid=71189&contentlan=1&culture=fi-FI>. Luettu 7.3.2019.

Suomen YK-Liitto 2019. Vastuullinen kuluttaminen. <https://www.ykliitto.fi/yk70v/taloudellinen/vastuullinen-kuluttaminen>. Luettu 1.4.2019.

Tietoa elinkaariarvioinnista (LCA) ja elinkaariklinikatoimintamallista pk-yrityksille 2017. Suomen ympäristökeskus. file:///C:/Users/jeres/Downloads/Tietopaketti_LCA%20ja%20elinkaariklinikat.pdf. Luettu 1.3.2019.

Tilastokeskus 2018. Ympäristöverot. <http://www.stat.fi/meta/til/yev.html>. Luettu 17.3.2019.

Tulli 2019. Tullin tehtävät, strategia ja arvot. <https://tulli.fi/tietoa-tullista>. Luettu 1.3.2019.

Tutkimus: Kahvin ilmastovaikutuksista lähes 30 prosenttia syntyy kotikeittiöstä 2019. Paulig Group. <https://www.pauliggroup.com/fi/tutkimus-kahvin-ilmastovaikutuksesta-lahes-30-prosenttia-syntyy-kotikeittiössä>. Luettu 3.4.2019.

United Nations 2019. UNEP: United Nations Environment Programme. <https://www.un.org/youthenvoy/2013/08/unep-united-nations-environment-programme/>. Luettu 7.3.2019.

United Nations environment assembly 2019. UN Environment Assembly and Governing Council. <http://web.unep.org/environmentassembly/un-environment-assembly-and-governing-council>. Luettu 1.3.2019.

Uusiutuvia raaka-aineita yhä useammissa pakkauksissa 2019. Gustav Paulig. <https://www.paulig.com/vastuullisuus/pakkaukset/uusiutuvia-raaka-aineita-yha-useammissa-pakkauksissa>. Luettu 4.4.2019.

Valvira 2008. Valvira. Päivitetty 19.4.2016. <https://www.valvira.fi/valvira>. Luettu 1.3.2019.

Vastuullisuus 2019. Paulig Group. <https://www.paulig.fi/vastuullisuus/matkan-vaiheet/2-kahvinviljelijat/etiopia>. Luettu 23.1.2019.

Vastuullisuus ohjaa Meiran toimintaa 2019. <https://meira.fi/fi/vastuullisuus/vastuullisuus-ohjaa-meiran-toimintaa>. Luettu 2.4.2019.

Yhdistyneet kansakunnat 2018. YK on maailman kansojen tärkein yhteistyöjärjestö. <https://www.yk.fi/>. Luettu 7.3.2019.

Yleistä kumppanuushankkeista 2019. Gustav Paulig. <https://www.paulig.fi/vastuullisuus/matkan-vaiheet/kumppanuushankkeet/yleista-kumppanuushankkeista>. Luettu 5.4.2019.

Ympäristö 2019. Paulig Group. <https://www.pauliggroup.com/fi/vastuullisuus/ymparisto>. Luettu 5.4.2019.

Ympäristönsuojelulaki 2014/527. Saatavilla osoitteesta <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140527#a19.12.2018-1166>>

Ympäristönsuojelun ohjaus 2016. Ympäristöministeriö. https://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto_ja_ohjeet. Luettu 27.3.2019.

Yrityksemme tarina 2017. Paulig Group. <https://www.pauliggroup.com/fi/tietoameista/yrityksemme-tarina>. Luettu 15.2.2019.

Yritysvastuuraportti 2017, 2017. FIBS Ry. https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2017/05/FIBS_Yritysvastuututkimus_2017_Tiivistelmä.pdf. Luettu 1.4.2019.

Yritysvastuuraportti 2018, 2018. FIBS Ry. https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2018/05/FIBS_Yritysvastuu2018_Tiivistelma.pdf. Luettu 1.4.2019.

Haastattelukysymykset

Ympäristövastuun toiminnan rooli Meiran strategiassa

- Suoritetaanko Meiralla ympäristölaskentaa? Koetko, että ympäristölaskennasta on hyötyä niin strategisten, kuin taloudellisten tavoitteiden saavuttamisessa?
- Kuinka tärkeänä koet ympäristövastuun Meiran strategian kannalta liiketoiminnan kehityksen ja kilpailukyvyn osalta?
- FIBS ry:n tutkimuksen mukaan vastuullisuustoimintaan liikkeellepanevien voimien suurin yksittäinen tekijä on yrityksen ylin johto, jonka jälkeen tulevat asiakkaat, omistajat ja sijoittajat, henkilöstö ja lainsäädäntö? Oletteko järjestyksen kanssa samaa mieltä?
- Uskotko, että joidenkin tekijöiden rooli tulee kasvamaan erityisesti ympäristövastuun osalta? (Jos uskot niin minkä?)
- Mitkä ovat Meiran tärkeimmät ympäristövastuun osatekijät? (Esim. kumppanushankkeet ja materiaalikehitys)
- Tuoreimpien tutkimustietojen mukaan jopa lähes 70% yhden kahvikupillisen ilmastovaikutuksista syntyy kahvin alkuperämaissa, viljelystä ja prosessoinnista. Pyrkiikö Meira kehittämään kahvin ympäristövaikutuksia jo kahvin alkuperämaissa? Miten?
- Asettaako Meira ympäristövastuullisia vaatimuksia sidosryhmilleen?